

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU

Projev čínské filozofie v bojovém umění *wushu*

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Irena Martínková, Ph.D.

Vypracoval:

Tomáš Veselý

Praha, duben 2010

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použil.

V Praze, dne 12. 4. 2010

.....

Podpis diplomanta

Evidenční list

Souhlasím se zapůjčením své diplomové práce ke studijním účelům. Uživatel svým podpisem stvrzuje, že tuto diplomovou práci použil ke studiu a prohlašuje, že ji uvede mezi použitými prameny.

Jméno a příjmení:

Fakulta / katedra:

Datum vypůjčení:

Podpis:

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce PhDr. Ireně Martínkové, Ph.D. za poskytnutí cenných rad a připomínek při zpracování této diplomové práce. Děkuji také mistryni Zhai Hua za vlídnost a ochotu podělit se o své zkušenosti a znalosti v oblasti čínské filozofie a *wushu*.

Abstrakt

Název:

Projev čínské filozofie v bojovém umění *wushu*

Cíle:

Cílem této práce je podat obraz o čínském bojovém umění *wushu* s důrazem především na jeho vztah s čínskou filozofií. V první části představíme *wushu* se zřetelem na jeho historický vývoj, dále se budeme věnovat historii a uvedeme základní charakteristiku čínského myšlení. V druhé části diplomové práce popíšeme čínskou filozofii v rámci sportovních, zdravotně-tělovýchovných a tradičních škol *wushu* v současné Číně. Dále vyjádříme odlišnosti ve vnímání *wushu* z pohledu společnosti a jednotlivce v České a Čínské republice.

Metody:

Základní metody teoretické práce (viz. kapitola Metodologie).

Klíčová slova:

Wushu, kung-fu, čínská bojová umění, čínská filozofie, čínské myšlení, projev filozofie v bojových umění

Abstract

Title:

Manifestation of Chinese Philosophy in the Martial Arts of *Wushu*

Objectives:

The objective of this thesis is to present a picture of the Chinese martial arts of *wushu* with the emphasis put in particular on its relation to the Chinese philosophy. In the first part, we will introduce *wushu* with respect to its historical development, then, we will look into its history and we will refer to the fundamental characteristics of the Chinese way of thinking. In the second part of the thesis, we will describe the Chinese philosophy within the context of sports schools, health-physical training institutes and traditional schools of *wushu* in contemporary China. Further, we will express the differences in the perception of *wushu* from the viewpoint of the society and of an individual in the Czech Republic and the Chinese Republic, respectively.

Methods:

Basic methods of theoretical work (see the Methodology Section).

Keywords:

Wushu, *kung-fu*, Chinese martial arts, Chinese philosophy, Chinese way of thinking, manifestation of philosophy in martial arts

Obsah

1.	Úvod	8
2.	Metodologie	9
3.	<i>Wushu</i> – termíny	10
3.1	Historie <i>wushu</i>	11
3.2	Jednoduché dělení stylů <i>wushu</i>	14
3.3	<i>Wushu</i> – sportovní odvětví	15
3.3.1	<i>Taolu</i>	17
3.3.2	<i>Sanda</i>	18
4.	Čínská filozofie a kulturní aspekty	19
4.1	<i>Kniha proměn</i>	20
4.2	Konfucianismus	21
4.3	Taoismus	26
4.4	Buddhismus	30
4.5	Středověká a novověká čínská filozofie	33
5.	<i>Wushu</i> ve společnosti	35
5.1	Charakteristika škol <i>wushu</i>	35
5.2	Čínský a český pohled společnosti na <i>wushu</i>	37
6.	<i>Wushu</i> v životě jednotlivce	42
6.1	Čínské internátní školy <i>wushu</i>	43
6.2	Společnosti lidí cvičící <i>wushu</i> v parcích	46
6.3	Tradiční škola <i>wushu</i> jako projev čínské filozofie	47
6.4	Pojetí škol <i>wushu</i> v České republice	51
7.	Závěr	54
	Použitá literatura	55
	Přílohy	58

1. Úvod

„I když jejich údy byly odtrženy,
Jejich srdce nebylo možné umlčet.
Měli víc než jen hrdinství,
Byli inspirováni duchem *wu*.“
(Draeger & Smith, 1995)

Verše Čchu Juana (332-295 let př.n.l.), ve kterých je psáno o *wu* jako čínském bojovém géniu. „Čínská bojová umění (*wushu*) se zrodila s tímto duchem, byla jím vyživována a i dnes se s jeho pomocí rozvíjí“ (Draeger & Smith, 1995).

Bojová umění jsou stará jako člověk sám. Počátky bojových umění jsou spatřovány v loveckých dovednostech prehistorických obyvatel naší planety. Skutečný rozvoj bojových dovedností se objevuje, až když se člověk postavil proti člověku (Draeger & Smith, 1995). Ačkoli je Asie často považována za kolébkou bojových umění, Šebei (1990) popisuje, že již v 7. století před naším letopočtem Řekové soutěžili v zápase nazývaném *pankration*. Kresby dochované z této doby dokazují, že pozice a postoje nápadně připomínají bojová umění vyvíjející se v Asii. Přesto různorodost a rozvoj systémů individuální obrany byl nejdokonalejší právě na Asijském kontinentu. V Číně vzniklo přes 400 stylů a systémů boje beze zbraně a se zbraněmi (Draeger & Smith, 1995). Během svého vývoje bylo čínské bojové umění ovlivněno také taoistickými a buddhistickými zdravotními cvičeními, stejně tak i filozofickými směry, jako je konfucianismus, taoismus a buddhismus. Tyto filozofické směry zanechaly ve *wushu* svůj odraz, a tak čínská bojová umění napomáhají přenášet tuto specifickou filozofii z generace na generaci. Číňany je *wushu* považováno za historické dědictví a nedílnou součást staré kultury.

2. Metodologie

Metody použité při zpracování:

Analýza: rozbor celku na dílčí části s následným vymezením podstatných znaků.

Deskripce: popis vnímaného a prožitého se snahou o nezkreslený obraz.

Rozbor dostupné literatury, zabývající se problematikou čínské filozofie, čínských a japonských bojových umění.

Čerpáno je též z mnohaleté zkušenosti v praktikování čínských bojových umění, rovněž ze zkušeností z pobytů na území Číny (viz Příloha č. 3).

Dalšími zdroji jsou nestrukturované rozhovory s čínskými i českými trenéry *wushu*.

Snaha o odstranění předpojatosti:

Každý člověk svým osobním způsobem vnímá realitu a dle toho je i prezentována. Promítá do svých úsudků vlastní zkušenost a na jejím základě je tvořeno vlastní hodnocení, aniž by si to nutně uvědomoval. V této práci je snaha o minimalizaci takovéto předpojatosti.

Typografie:

V diplomové práci je použit přepis čínštiny do české standardní transkripce, jejíž výhodou je, že byla vytvořena tak, aby v maximální možné míře přiblížila čínská slova české výslovnosti. Jména čínských žijících osobností jsou psána variantou přepisu v *pinyin*, tak jak to běžné v literárních zdrojích. Dále je také použit *pinyin* pro pojem *wushu*, názvy jednotlivých stylů a některé důležité výrazy, kde je při prvním zařazení v diplomové práci uveden také český přepis v závorce. *Pinyin* je u těchto slov zvolen pro snadnou orientaci v cizojazyčné literatuře.

3. *Wushu* – termíny

Wushu (*wu-šu*) se překládá podle většiny autorů (např. Chegongzhuang, 1991; Draeger & Smith, 1995; Kurfürst, 1992b) jako bojové umění. Yang Jwing Ming (2002) a Šebej (1990) *wushu* překládají jako bojové techniky. Podle všech výše zmiňovaných autorů však v současnosti smysl tohoto termínu plně přesahuje význam týkající se pouze bojového aspektu. Pojem *wushu* je používán vždy jen ve spojení s čínským bojovým uměním. Zpočátku svého vývoje bylo *wushu* ne zcela vymezený systém bojových praktik. Později se stalo přípravou vojáků a poté, co proniklo mezi řadový lid, setkala se s mnoha typy lidových zápasů, ale také se základními čínskými myšlenkovými směry, jako je konfucianismus, taoismus a buddhismus. Během svého vývoje podle Draegera & Smitha (1995) bylo dále *wushu* ovlivňováno taoistickými, buddhistickými meditativními a dechovými cvičeními, u kterých se později objevily možnosti aplikace v boji. Takto vznikající systém bojových umění se vyvíjel až do současnosti a je právoplatně považován za kulturní dědictví Číny.

Čínská bojová umění bývají nesprávně označována názvem *kung-fu* (např. Draeger & Smith, 1995; Kurfürst, 1992b; Šebej, 1990). Tento termín je používán v západních zemích, kde byl zpopularizován vlnou filmů s bojovou tematikou přicházející převážně do Ameriky v polovině 20. století. V zájmu dorozumění se postupně tento termín ujal a přistoupili na něj i Číňané s výjimkou těch, kteří žijí na území kontinentální Číny. „Pojem *kung-fu* je v Číně spojen s představou fyzických a zároveň duchovních praktik. Označuje čas a energii, které věnujeme nějaké praxi abychom v ní dosáhli určitého stupně dokonalosti. Tento termín byl v zúženém smyslu zpopularizován filmovým žánrem s tematikou čínských bojových umění. Jedná se tedy o zvládnutí určité dovednosti, jíž se nelze naučit jen pomocí slov“ (Chang, 2006, s. 115). Draeger & Smith (1995) *kung-fu* vysvětluje jako úkol, dovednost, úsilí, vykonanou práci a schopnost umění nebo sportovního výkonu. Šebej (1990) označuje pojem *kung-fu* jako mistrovství, zručnost a to v jakémkoli oboru.

V dnešní době se již opět častěji používá termínu *wushu*. Jde o standardizovaný termín doporučený čínskou vládou (Šebej, 1990). Rozvoj v používání termínu *wushu* také podle Kurfürsta (1992a) souvisí s působením vyslanců Čínské asociace *wushu* ve

vyspělých zemích světa a s rozvíjející se sportovní disciplínou nazývanou *wushu*, kterou zastřešuje Mezinárodní federace wushu. V literatuře se můžeme setkat i s termínem *quan fa* (*čuan-fa*). *Quan fa* je překládáno jako umění boje beze zbraně, narozdíl od *wushu*, jež souhrnně označuje bojová umění včetně těch, které při praktikování, kromě technik paží a nohou používají i zbraně.

3.1 Historie *wushu*

První zmínka o boji na území Číny je z první poloviny 3. tisíciletí př.n.l., kdy podle pověsti zvítězil legendární Žlutý císař (Chuang Ti) nad svým nepřítelem Čchi Jou. Tento boj je uchován v lidovém tanci, podobně jako jiné pozdější významné bitvy a události čínské historie. Tyto tance jsou považovány za první mezi lidmi tradované kořeny *wushu* (Kurfürst, 1992a). Ve staré Číně byl jeden kaligrafický znak pro trénink boje i pro nacvičování rituálních tanců. Podobný historický prvopočátek *wushu* uvádí Draeger & Smith (1995), který se zmiňuje o zápasu šlechty z období Válčících států (Čan kuo, 403-221 let př.n.l.). Zápas se nazýval *Čchi-jou si* a měl původ právě v legendárním boji Žlutého císaře s netvorem nazývaným Čchi Jou. Tento příběh si lidé často připomínají při bojových hrách i v současné době. Podle Draegera & Smitha (1995) lze vojenské a válečnické umění vystopovat až do doby dynastie Čou (1122-255 let př.n.l.). *Zápisy o ritech* z doby této dynastie a *Kronika jara a podzimu* (722-481 př.n.l.) i literatura z období Válčících států (Čan kuo, 403-221 let př.n.l.) se zmiňují o umění lukostřelby, šermu a zápasů, kterým se věnovali šlechtici. Také Konfucius (551-479 let př.n.l.), tvůrce etického učení staré Číny, kladl veliký důraz na bojová umění. Šlechtici v této době studovali 6 uměleckých směrů, a to hudbu, lukostřelbu, jízdu na válečném voze, psaní a aritmetiku. Dodržované rytířství podle Konfucia bylo, aby se celé šiky před bojem sklonily, místo pěchoty se užívalo válečných vozů, střídavě se vystřelovaly šípy a obléhaným nepřátelům se posílalo zrno. Později se do armády začalo pouštět stále více řadových občanů, etika byla méně dodržována a boje stále krvavější (Draeger & Smith, 1995).

V této době byla napsána kniha *Tao te ťing*, jejíž autorství je připisováno učiteli Lao-c'. Lao-c' je považován za hlavního představitele taoismu. Kniha poukazuje podle

Draegera & Smitha (1995) na dechová cvičení, která silně ovlivnila vývoj některých stylů *wushu*. Kurfürst (1994) popisuje, že paralelně s rozvojem bojových způsobů v armádě a mezi běžnými lidmi se vyvíjelo i taoistické učení nazvané umění prodloužení života. Toto umění obsahovalo kromě meditace také dechová a gymnastická cvičení. Využívalo teorii cirkulace životní energie *čchi (qi)* v lidském těle. Pozdější spojení těchto dvou linií dalo základ pro vznik novodobého *wushu*. Podle Kurfürsta (1992a) byla již ve 3. století př.n.l. stanovena pravidla a zakázané techniky pro veřejné turnaje. Tento předchůdce čínského bojového sportu byl nazýván *shou bo (šou-bo)*. První popis *shou bo* je uveden v knize *Chanská kniha o umění*, kde se zápasu věnovalo šest kapitol. Zároveň se *shou bo* začalo využívat pro výcvik armády. Již v této době byl vliv *shou bo* přípravou převážně na boj, ale také jako komplex kondičních cviků, pomocí sestav (*taolu*). Později byla již veškerá bojová příprava armády založena pouze na turnajích *shou bo* a tréninku sestav se zbraněmi i beze zbraně. Tyto sestavy se nejprve nacvičovaly individuálně a po zvládnutí i jako aplikace proti partnerovi. Podle Chegongzhuan (1991) za vlády dynastie Jin (265-439 let n.l.) měly na *wushu* silný vliv filozofické směry buddhismu a taoismu. Známy lékař a taoista té doby Ge Hong spojil *wushu* s dechovými cvičeními *qigong (čchi-kung)*, tradiční součástí čínského lékařství. Jeho teorie jsou dodnes v Číně všeobecně uznávané. Na konci dynastie Chan (3. století n.l.) se objevuje druh boje nazývaný *shian bu (šian-pu)*. *Shian bu* byl druh zápasu, ze kterého se vyvinulo dnešní sumo (Kurfürst, 1992a). Tento zápas byl populární převážně na severu Číny. Ve stejném století učitel bojových umění Go Im vytvořil bojový systém nazvaný *chang shou* (dlouhá ruka). Tento systém našel opět veliké uplatnění v armádě a dal základ dnešní královské disciplíně ve sportovním *wushu* nazvané *chang quan* (dlouhá pěst).

Na počátku našeho letopočtu přichází do Číny mnoho indických buddhistických mnichů, kteří měli vliv na celkové pojetí hygieny a zdraví. Lidské tělo se skládalo ze 4 prvků – země, vody, ohně a větru. Tyto 4 prvky měly být v těle zachovány v rovnováze a toho mohlo být docíleno také za pomoci cvičení bojových umění. Spolu s indickými mnichy proniká do Číny tradiční indické bojové umění *kalaripayattu*, které také částečně ovlivnilo vývoj *wushu* (Draeger & Smith, 1995). Nejvýraznější událostí byl příchod indického mnicha Bodhidharmy (nazývaného také But Tor nebo Da Mo) do kláštera Shaolin (Šao-lin). Usadil se zde a začal zdejší mnichy zasvěcovat do buddhismu. Během meditací, ale těla mnichů chřadla. Bodhidharma zavedl ze

zdravotních důvodů fyzická cvičení. Tato cvičení se postupně zdokonalovala až do propracovaného bojového umění (Kurfürst, 1992a). Za doby dynastie Tchang (618-907 let n.l.) byli mniši z kláštera povoláni na ochranu prvního tchangského císaře. Pro jejich úspěchy v bojovém umění se rozšířila sláva o bojovém stylu kláštera Shaolin po celé Číně. To dalo impuls rozvoji bojových umění po celé zemi (Draeger & Smith, 1995). Šaolinské umění se šíří a těší se veliké oblibě do dnes. Během dynastií Ming (1368-1644) a Čching (1644-1911) nastal veliký rozkvět bojových umění. Vzniklo mnoho škol a stylů *wushu*, ze kterých se jich mnoho dochovalo až do současnosti. Poté, co Mandžuoové dobyli Čínu, se mnoho bojovníků snažilo napomoci dynastii Ming zpět k moci. Zakládaly se tajné spolky, protože *wushu* bylo císařem oficiálně zakázáno. Mnoho mistrů *wushu* postupovalo ze severu k jihu a po cestě tajně šířili svá bojová umění. Přestože se nepovedlo nastolit zpět dynastii Ming, rozšířilo se *wushu* do všech koutů Číny. Do konce 19. století byli podle Kurfürsta (1992b) Číňané přesvědčeni o absolutní dokonalosti *wushu*. Jejich víra ve *wushu* byla natolik obrovská, že roku 1900 při tzv. boxerských povstáních šla většina mistrů bojových umění holýma rukama do střetu proti střelným zbraním. Tato povstání byla potlačena a mistři poraženi. Smrt velkých osobností bojových umění byla obrovská ztráta pro *wushu*, ale vedla i k rozčarování běžného důvěřivého obyvatelstva. Ve válce s Japonskem o Koreu se znovu ukázalo, že *wushu* lze v dnešní době přemoci pomocí dobře vycvičené armády a palných zbraní. Tyto události spolu se západními vlivy na čínskou společnost vedly k tomu, že se *wushu* z části začalo přeměňovat pouze ve zdravotní cvičení.

Po roce 1912, kdy skončila vláda dynastie Čching a byla založena republika, také vznikl Ústřední institut bojových umění a tělesné kultury a Čínská asociace *wushu*. Postupně na školách zavládl vojenský dril a studenti byli povinni nosit uniformu. Mnozí vojenští generálové pustošili trpící zemi. To vyvolalo hnutí odporu a opět se začaly sjednocovat tajné spolky, které mezi sebou šířili tradiční *wushu*. Na celostátní úrovni se začali pořádat festivaly a soutěže. Tento celostátní rozvoj však přerušila druhá světová válka. Po roce 1945 a nástupu komunismu odešlo mnoho čínských mistrů vlivem Čangajška na Tchaj-wan, do Hongkongu a později do Ameriky a Evropy. Západní kultura měla vliv i na některé čínské mistry bojových umění a vyučování *wushu* se pro ně stalo obchodní záležitostí. Mnozí si zakládali své školy na komerční bázi nebo se vydávali za mystické hrdiny. O propagaci čínských bojových umění se v druhé polovině 20. století zasloužil Bruce Lee. Bruce Lee rozšiřoval *wushu* i mezi lidmi nečínského původu a

začal natáčet filmy s bojovou tematikou v koprodukcí se západními společnostmi. *Wushu* se šířilo na filmových plátnech nejen zpět do Hongkongu, ale i po USA a následně pak do Evropy. *Wushu* se stalo obecným zájmem formou zdravotních cvičení, což podle Kurfürsta (1994) zachránilo velké množství stylů před zapomenutím, na druhou stranu znamenalo částečný zánik starých tradic. O rozvoj *wushu* se starala i Čínská lidová republika a to převážně rozvojem sportovního *wushu*, formou různých organizací sdružujících pobočky po celém světě. Nejznámější je Mezinárodní federace *wushu*, která je v úzké spolupráci s Čínskou asociací *wushu* a sdružuje milióny členů.

3.2 Jednoduché dělení stylů *wushu*

Čína je obrovská země a až do dnešních dnů se zde vytvořilo a zformovalo přes 400 různých stylů bojových umění (Draeger & Smith, 1995). Za centra a zároveň největší oblasti rozvoje *wushu* je považován klášter Shaolin, dále pak hory Wudang a Emei. Přesto ale do dnes existuje mnoho rodinných stylů, které se předávají pouze z generace na generaci. Hlavním a nejdůležitějším rozdělením stylů je na tzv. vnější a vnitřní (Draeger & Smith, 1995). Vnější styly jsou Evropskému obyvatelstvu svým pojetím snadno představitelné. Jde o klasické využití všech pohybových schopností s technikou, jako např. u klasického boxu nebo zápasu. Jde o styly převážně pocházející ze Šaolinského kláštera a Emeiských hor. Nejznámější z nich se staly v dnešní době oficiálními soutěžními disciplínami na mistrovství světa a mistrovství Evropy ve sportovním *wushu*. Současná podoba i sportovní pojetí jsou však často odlišné od původních stylů. Dalšími zajímavými styly jsou například imitace různých zvířat. Jedná se např. o styl draka, hada, tygra, leoparda, kudlanky nábožné a dalších. Na různých exhibicích se můžeme setkat také se stylem *dzui quan* (opilá pěst). Zde bojovník uchlácholil nepřítele svým předstíraným alkoholovým opojením.

Pro vnitřní styly jsou za kolébku považovány hory Wudang (Hong, 2008). Tyto hory vešly ve známost mezi širokou veřejnost až následkem filmové tvorby, která je zde ve spojení s bojovými uměními mnohdy situována. Vnitřní styly jsou charakteristické prací s vnitřní energií *čchi*, měkkými pohyby a využití protivníkovy síly. Nejznámější z těchto stylů jsou *xingyi quan* (*si-ni čuan*), *bagua zhang* (*paqua džan*) a *taiji*

quan (*tchaj-ti čuan*). Při šíření *taiji quan* po světě došlo obrovské deformaci jak cvičení, tak i jeho názvu, proto lze dnes po mnoha tělocvičnách vidět nápisy jako *tajči*, *taichi*, *tajčchi*, *tchaiti* nebo *thai qi*. Podobně jako Bruce Lee, který rozšířil *wushu* do světa ve svých filmech, se v České republice o zviditelnění *taiji quan* postarala celebrita Zora Jandová. Názory na její cvičení sice nejsou zdaleka pozitivní, přesto však vzhledem k její popularitě zná *taiji quan* mnoho lidí v celé České republice. Cílem této práce není databáze obrovského množství stylů *wushu*. Autor si je vědom pouze omezeného výkladu této tematiky.

3.3 Wushu - sportovní odvětví

Od 3. století př.n.l. se začaly pořádat bojové turnaje, které měli již stanovena svá jasná pravidla. Turnaje, soutěže, ale také výzvy měly pro většinu škol často existenční význam (Draeger & Smith, 1995). Od starověku až do roku 1920 byly běžné veřejné i utajované vyzývací turnaje. Vyzyvatel určoval zda se bude bojovat pouze na prohru nebo na smrt, dále zda-li budou použity zbraně či nikoliv. Vítěz mohl poraženého z města nebo místa jeho působení vyhnat a zabrat tak jeho školu. Veřejné turnaje nazývané *lei tai* (*lej-tchaj*) byly oproti výzvám pouze ukázkou cti. Zde byla již pravidla o zakázaných technikách. Na otevřeném pódiu bojovali dobrovolní účastníci tak dlouho, dokud nezůstal jen jeden. Přesto však sportovní forma *wushu* nebyla nikdy rozšířena tolik jako např. u japonských bojových umění. Číňané dlouho nechtěli přistoupit na podobu omezující se mnohými pravidly, jak ji známe teď. *Wushu* jako sportovní odvětví se nyní dělí na dvě stále více se od sebe vzdalující disciplíny. Jsou to plno-kontaktní zápasy a cvičení sestav. Část týkající se kontaktních zápasů můžeme nejčastěji vidět pod názvem *sanda* nebo také *sanshou* (*san-šou*). Druhá část *wushu*, a to cvičení sestav, se nazývá *taolu*. Vývoj v cvičení sestav došel v posledních letech tak daleko, že velká většina prvků je již pouze estetickou záležitostí než tradiční praktickou. Mnoho čínských mistrů, toto tzv. „moderní *wushu*“ odsuzuje a říká, že je to sport, kde z tradičního *wushu* není nic a ze sportovní gymnastiky také ne. U zápasů se *sanda* přiblížila kickboxu nebo thajskému boxu a tak se díky pravidlům také z této disciplíny vyřadilo mnoho prvků tradičního *wushu*. Přesto se, ale u mladší generace těší veliké oblibě. *Wushu* usilovalo o to, být na olympijských hrách zařazeno jako ukázkový sport.

Přestože se tento krok nevydařil, byl ve stejných dnech, kdy se konala olympiáda v Pekingu, uspořádán celosvětový turnaj, kde se setkali nejlepší zástupci tohoto sportu. V rámci šíření sportovního *wushu* byl všem účastníkům olympijských her povolen na tuto akci vstup zdarma. Tribuny byly i přes sportovní vytíženost olympijských her díky pestrosti a estetice sportovního *wushu* stále skoro plné. Na televizním programu ČT4 byl v hlavním vysílacím čase k vidění záznam z tohoto turnaje. V současné době má v Číně premiéru první film o sportovním *wushu* pod názvem *Wushu – The Young Generation*. V České republice sdružuje tento sport Český svaz full-contactu a ostatních bojových umění (ČSFu), kde *wushu* má svoji sekci. ČSFu je členem Evropské i Světové federace *wushu* (EWuF, IWuF). Členství v těchto federacích opravňuje k účasti a reprezentaci České republiky na Mistrovstvích světa i Mistrovstvích Evropy. V České republice jsou každoročně pořádány dvě soutěže, a to Mistrovství České republiky a Czech Open. Trenérské ambice autora této diplomové práce však směřují k dětem a mládeži. Dva turnaje pro děti a mládež za rok se mu zdály nedostatečné. Rozhodl se založit Juniorskou ligu *wushu*, která se skládá z dalších čtyř závodů v každém roce. Za podpory ČSFu a ostatních klubů tato liga již dva roky úspěšně funguje. Napomáhá rozvíjet stále více a více dětí a mládež. Na každém závodě se sešlo kolem šedesáti účastníků a stále přibývají. Základní techniky sportovního *wushu* jsou totožné s tradičními. Jedná se o výbornou pohybovou přípravu pro děti a mládež. Po celé Číně je tisíce internátních základních škol *wushu*, kde se kromě běžných předmětů i několikrát denně děti věnují *wushu*. Okolo míst spojených s bojovými uměními, jako je např. klášter Shaolin, vyrůstají ze škol *wushu* celé vesnice. Základy *wushu* jsou i v osnovách tělesné výchovy běžných základních, středních i vysokých škol. Je zajímavé a zároveň škoda, že v Číně, kde žije nejvíce lidí na světě, je to vedle gymnastiky a stolního tenisu sport číslo jedna, tak tady v České republice je u široké veřejnosti téměř neznámý.

3.3.1 *Taolu*

Taolu je nazýváno cvičení sestav. Jde v současné době o gymnastický sport, kde a estetické prvky a důraz na náročnost jejich provedení převládají nad klasickými bojovými. V první polovině minulého století byly pořádány soutěže pouze v Číně, pravidla byla řízena regionálními pobočkami Čínské asociace wushu. K řádnému sjednocení pravidel a dalšímu vývoji sportovního *wushu* došlo až v 80. letech po vzniku Mezinárodní federace wushu (IWuF). Soutěže se pořádaly a nadále pořádají i v tradičních sestavách, ale různorodost těchto sestav je tak veliká, že objektivní hodnocení je takřka nemožné. Proto se většina soutěží v tradičním *wushu* nazývají festivaly a umístění všech účastníků se dělí pouze na první, druhá a třetí místa.

V roce 1989 IWuF vydala soubor povinných oficiálních sportovních sestav. Byly vybrány techniky ze stylu *chang quan* (*čchan čchuan*) jako zástupce severních stylů. K tomuto stylu čtyři klasické zbraně, a to šavle, meč, tyč a kopí. Ze spojení jižních stylů vznikly sestavy pod názvem *nan quan* (*nan čchuan*) a k tomuto nově vzniklému stylu byly vybrány dvě zbraně, a to jižní šavle a jižní tyč. Poslední kategorií byly sestavy vnitřního stylu *taiji quan* a k ní i sestava s mečem. Vzniklo tedy pět oficiálních sestav severních stylů, tři jižní a dvě pro *taiji quan*. Tyto sestavy byly vytvořeny tak, aby prověřily závodníkovi rychlost, sílu i vytrvalost. Byly zde přechody v nízkých postojích i akrobatické skoky. Sestava se vždy skládala ze šedesáti pohybů a trvala 1 minutu a 20 vteřin. Byla vytvořena pro prostor 14 x 9 metrů. Cvičilo se na silném koberci.

V roce 2000 se vzhledem k obměně a zvýšení atraktivity vydal soubor nových povinných sestav, ale hned dva roky na to byla vytvořena nová pravidla pro přípravu na olympijské hry. Aby se stalo *wushu* divácky přijatelnější, opustilo se od toho, aby 100 závodníků po sobě cvičilo stále stejnou sestavu. Sestavy se staly volnými, ale je stanoven soubor prvků a jejich kombinací s úrovní náročnosti, která je označována stupnicí od A po D (příčemž D znamená nejvyšší náročnost). Závodník si vytvoří vlastní sestavu z deseti povinných pohybů, doplní je dalšími volnými dle svého uvážení a zařadí do nich prvky a kombinace určité úrovně, kterou je schopen zvládnout. Z předchozích pravidel zůstala zachována velikost koberce a minimální čas pro sestavu 1 minuta a 20 vteřin. Také je zachováno rozdělení kategorií na *chang quan*, *nan quan*,

taiji quan a k nim příslušné zbraně. Rozhodčí dostávají předem rozkreslenou sestavu, aby bylo hodnocení objektivnější a mohli se na každého závodníka připravit předem (Rules of Taolu, 2005). Sportovní *wushu* je velice dynamickým sportem, a tak je pro rozhodčí lehčí hodnotit závodníka až po seznámení se sestavou. Volné sestavy však vedou ke stále dalšímu a dalšímu vývoji prvků, pohybů a kombinací se zvyšující se náročností. Naneštěstí to v mnoha případech vede zároveň k dalšímu degenerování tradičního *wushu*. Pro hodnocení oficiálního mistrovství světa byl seznam prvků omezen pouze na obtížnost A a B, aby šance na umístění byla dostupná co největšímu počtu světových zemí a prvenství nebylo předem připraveno pro Čínu, která stále tvoří náročnější a náročnější kombinace. Rozvoj sportovního *wushu* je na současných soutěžích stále více znát a mnoho států se tlačí na Čínu. Z neasijských zemí je v současné době nejlepší Rusko. V ženských kategoriích se dokonce stává, že Rusko nad Čínou vítězí, jak dokázal právě olympijský turnaj.

3.3.2 *Sanda*

Plno-kontaktní zápasy *sanda* jsou jedním z nejreálnějších bojových sportů. Oproti např. kickboxu je zde dovoleno chytat protivníkovy končetiny, bojovat v klinči a strhávat na zem. Pro kreativitu nezápasí soutěžící v ringu, ale na pódiu obklopeném žíněnkami. Jednou z bodově ohodnocených technik je i vyhození mimo platformu. Zápasí se na dvě dvouminutová kola, mezi kterými je vždy minutová pauza. V případě remízy se jedno kolo nastavuje. Používají se kromě rukavic také chrániče zubů, helmy, ochranné vesty a suspensor (Rules of Sanshou, 2005). V těchto disciplínách již také nejsou vždy Číňané na prvních místech, vynikající jsou kromě zmiňovaného Ruska, hlavně země blízkého východu jako je Turecko, Afghánistán a Kazachstán. Mistrovství světa jsou společně s disciplínami *taolu* vždy jednou za dva roky. V roce mezi Mistrovstvími světa je pořádáno Evropskou federací *wushu* Mistrovství Evropy. Na některých menších závodech se už začaly objevovat zápasy lehkého kontaktu nazývané *cinda*. Dokonce i v *taiji quan* jsou pořádány turnaje, toto zápolení se označuje *tui shou*, ale vyskytuje se zatím pouze na tradičních festivalech.

4. Čínská filozofie a kulturní aspekty

„Jak dnes vnímáme Čínu? Dostává se k nám zmatená směs fantastických informací o jejím hospodářství, zneklidňujících zpráv o její politice a více či méně podložených interpretací její kultury. Čína představuje velikou část lidstva a lidské civilizace, ale západnímu světu je dodnes většinou neznámá a nepřestává budit zvědavost, představy a touhy – počínaje křesťanskými misionáři v 17. století přes osvícenské filosofy a nadšence pro maoismus až po dnešní obchodníky“ (Cheng, 2006, s. 17).

Podle Cheng (2006) je na čínské myšlení pohlíženo na základě vlastních myšlenkových návyků. Číňané necítí potřebu jasně formulovat otázku, ani její subjekt či objekt, a to proto, že se nesnaží dospět k žádné teoretické pravdě. Má to souvislost se způsobem psaní, které se výrazně liší od systémů fonetického zápisu vlastních evropským jazykům zapisovaným abecedou. Čínští myslitelé vycházeli z přímo psaných znaků a neopírali se tolik o pojmové konstrukce. Znaky jsou složeny z částí, které každá nese určitý význam. Např. znak pro přirozenost se skládá z části označující něco, co se narodilo nebo je živé a části znázorňující srdce a mysl. To vše ovlivní úvahu o pojmu přirozenost. Je třeba také zmínit gramatické zvláštnosti čínštiny. Čínština nerozlišuje u větných členů rod, číslo, pád či slovesný tvar. Vztahy jsou dány pouze postavením jednotlivých slov ve větě. Stavba vět není na základě podmětu a přísudku, tak jak to známe v indoevropských jazycích. V čínském myšlení nevznikaly obory jako logika, kdy realita může být předmětem teoretického popisu, kde jsou její struktury porovnávány se strukturami lidského rozumu (Chang, 2006). Není zde rozdělení subjektu a následně objektu daného problému. Čínské myšlení je zcela ponořeno do reality, kde rozum není mimo ni. Podobně to na příkladech vysvětluje i Eberhard (2001). „Proč říkáme např. tři muži, když již samotná číslovka označuje plurál? A proč ve větě včera jsem byl v divadle označovat čas, když to po příslovci včera vyplyne ze souvislosti?“ (Eberhard, 2001, s. 5). „Kořeny čínského myšlení tkvějí v bytostné důvěře člověka ve svět, v němž žije, a v přesvědčení, že má schopnost poznáním a jednáním obsáhnout skutečnost v její úplnosti – v úplnosti jediné, k níž se vztahuje nesčetné množství jejích částí. Svět jakožto organický řád není myslitelný mimo člověka a člověk, který v tomto světě nachází své přirozené místo, není myslitelný mimo tento svět. Proto je třeba harmonii, která převažuje v přirozeném běhu věcí, udržovat i

v lidské existenci a vztazích. Místo, aby se svět jevil z pohledu odkudsi ze Síría jako analyzovatelná či směšně nepatrná entita, je vnímán zevnitř sebe sama jako úplnost: to je smysl známého obrazce *jin-jang*, znázorňujícího cestu z jednoho bodu, která prochází rodicím se a pak zrajícím *jinem*, převrací se v *jang* a nakonec opisuje kruh, což je obrazec celistvosti *par excellence*“ (Chang, 2006, s. 28). Tento symbol je zobrazen v Příloze č. 1.

Filozofické směry, které jsou popisovány v této práci, nejvíce ovlivnily chod čínské společnosti a tudíž i formování *wushu*. Jsou to konfucianismus, taoismus a buddhismus. Všechny tyto filozofické směry však čerpají nebo se alespoň částečně inspiroují *Knihou proměn (I-ťing)*, proto je zde nejprve zmiňována právě tato kniha.

4.1 Kniha proměn

Kniha proměn (I-ťing) jako jednotné souvislé dílo vznikla pravděpodobně za období Válčících států (403-221 let př.n.l.), přesto vznik datujeme do začátku dynastie Čou (11. století př.n.l.), protože je možné ji nalézt v Číně i pod názvem *Čouské proměny* (Chang 2006). Kniha čerpá ze starých základů, které utvářely celé čínské myšlení. Dlouhá a bohatá tradice výkladů považuje *Knihu proměn* za kosmologické a symbolické pojednání, jehož význam je univerzální a věčný. *Knihou proměn* se inspirovali všichni významní čínští myslitelé různých myšlenkových směrů v různých dobách a interpretovali do ní svůj pohled na svět.

Původně sloužila *Kniha proměn* pro výklad věštby pomocí stonku řebříčku. Od výkladu obrazce, který vznikl popraskáním určitého podkladu a měl znázorňovat určitou konfiguraci reality, se přecházelo k bezprostřední a více abstraktní rovině interpretace založené na počítání a číslech. Tato věštecká technika znamenala definitivní přechod od náboženské mentality k mentalitě naturalistické. Znaky se už nejeví jako duchovní projev, nýbrž jako znázornění určité nastávající situace.

Základem *Knihy proměn* je šest plných čar znázorňující *jang* a šest přerušovaných čar znamenající *jin*. V všech svých kombinacích dávají dohromady 64 hexagramů, ty je

možné rozložit na osm základních trigramů (viz. Příloha č. 2). *I-t'ing* je tedy dílo svým způsobem komplexní. *Jang* znázorňuje mužský princip, říká se, že je tuhý, tj. podobný sám sobě. *Jangem* vše začíná, neboť jedinec začíná jedním, principem kontinuity, totožnosti se sebou samým. Protikladem je odlišnost *jin* (ženský princip), který završuje a skládá se z čar přerušovaných. Tento trigram znázorňuje úplnost reality. Všechny ostatní obrazce představují určité zvláštní situace, protože jsou kombinací *jin* a *jang*.

Ve známé knize *Tao te t'ing* od taoistického mistra Lao-c' se píše o *Knize proměn*, a to ve spojení se slovem *tchaj-ti* (*tai ji*). *Tchaj-ti* je označováno podle Chang (2006) jako hlavní podklad čínského myšlení. *Tchaj-ti* je popisováno jako vrcholová hřebenová vaznici. Tento trám je uprostřed střechy na jejím nejvyšším místě. Je její páteří, středem a zároveň místem, za které už nelze jít. Někdy se překládá též jako nejvyšší počátek, za nímž se rozkládá nekonečná realita. „Tak tedy v *Proměnách tchaj-ti* plodí dva vzory. Dva vzory plodí čtyři obrazce, které plodí osm trigramů. Ty určují blahodárnost a nepřízeň. Určení blahodárnosti a nepřízně plodí velká díla“ (Lao-c' in Chang, 2006).

„Si-cc'h ve *Velkém komentáři* píše: Jedno *jin*, jedno *jang*, takové je *tao*. V lidskosti přetrvává, v přirozenosti se završuje“ (Chang, 2006, s. 259). Tyto prosté věty spojují lidské pojetí dobra s určitým viděním *tao*, přesahujícím jakoukoli etiku. Vnímáme zde mistrovské spojení myšlenkových proudů (konfuciánský, taoistický, kosmologický). Šlo o vizi všeobjímající a shrnující. Svět se v *Knize proměn* jeví jako pole neustálých proměn, kde věci nemají pevné obrysy a kde události nemají předem dané časové ohraničení – svět situací, které se neustále přetvářejí do nových a nových konstelací.

4.2 Konfucianismus

Za období Letopisů (8. století př.n.l.) začala rozpadat dynastie Čou. Částečná ztráta prestiže panovníka a následně celé instituce vedla k překotnému vývoji filozofických názorů. Zempliner (1966) popisuje, že tedy do značné míry lze i Konfuciovy názory vysvětlovat rozkladem politického řádu a následného pojetí světa té doby.

Pojem Konfucius zavedli jezuitští misionáři působící v Číně v 16. století. Je to polatinštěná podoba čínského Kchung fu-c', přeloženo jako mistr Kchung. Přestože máme jen málo životopisných údajů a ty většinou pochází z textů sepsaných po jeho smrti, tradičně se uvádí jeho narození do roku 551 př.n.l. a úmrtí 479 let př.n.l. Konfucius podle Chang (2006) více než kdokoli jiný i více než jiná názorová škola představuje kulturní fenomén, který splývá s osudem celé čínské civilizace. Konfucius se objevil v 5. století př.n.l. a přetrval podle Kurfürsta (1992a) dva a půl tisíce let a i přes mnohé proměny přežil až dodnes. Konfucius je jedno z mála jmen, které je v obecném podvědomí kdekoli na světě úzce spojeno s Čínou. Položil základ hlavní linii čínského myšlení a to natolik, že všechny pozdější filozofické názory se musely vůči tomuto směru nějak vymezit. Podle Chang (2006) se zdá se být paradoxem, že Konfucius není žádným filozofem, který by založil nějaký nový myšlenkový systém, náboženství nebo duchovní směr. Přestože je jeho učení na první pohled poměrně přízemní a plné známých pravd, utvářel po dva tisíce let čínské myšlení, a to převážně tím, že jako první přišel se všeobecně platným etickým pojetím člověka v celé jeho úplnosti.

Dochované Konfuciovy myšlenky existují v knize nazvané *Hovory*. Tato kniha je sestavena na základě výpovědi jeho žáků a žáků těchto žáků, jsou v ní v přímé řeči zaznamenány Konfuciovy výroky. Je to nejživější svědectví Konfuciovy osobnosti, učení a nevyčerpatelný zdroj inspirace pro čínskou kulturu. V *Hovorech* se Konfucius jednoznačně soustředí na člověka a pojem lidskosti, která je ústředním tématem této filosofie. Zajímavé je, že v úlomcích hovorů o všem možném nelze najít žádný systém, ani širší rozpracování jednotlivých témat, a přesto se zdá, že Konfucius chtěl lidem předat jasné sdělení. Mluví v podstatě o způsobu, jak se stát plnohodnotným člověkem. Konfucius shrnuje v *Hovorech* hlavní etapy života takto: „Když mi bylo patnáct let, pevně jsem se rozhodl pro učení. Ve třiceti jsem stál pevně na Cestě. Ve čtyřiceti jsem se již nedal zmást. V padesáti jsem pochopil úděl daný Nebesy. V šedesáti jsem měl sluch naladěný na nejjemnější tóny všehomíra. A v sedmdesáti mohu povolit uzdu svým tužbám, aniž bych překročil meze slušnosti“ (Konfucius, 1995, kap. 2).

Konfucius klade na první místo učení. Odpovídá to jeho hlubokému přesvědčení, že každý člověk je schopen neobyčejného zdokonalení. Proto člověka definuje jako bytost schopnou se zlepšovat a do nekonečna zdokonalovat. Hned první věta *Hovorů*

pojednává o učení. Konfucius nezačíná přesvědčováním o správnosti svého učení, ale o rozhodnutí člověka, který vstupuje na cestu života učením se. Nejde o učení coby intelektuální přístup, ale o zakoušení života. Není žádná hranice mezi duchem a tělem (teorií a praxí), neboť do procesu myšlení a poznávání se zapojuje člověk jako celek. Učení je radost, která se provozuje, sdílí s bližními a která je radostí sama o sobě.

V *Hovorech* je často zmiňován pojem *tun-c'* (syn vládce, princ), toto označení bylo ve starých textech používáno pro příslušníka vysoké šlechty. U Konfucia však nabývá nového významu, neboť ušlechtilost člověka není určena jeho dědičným rodem, ale především dokonalostí jeho lidství a následně tedy morální hodnotou. Učením se tedy člověk zdokonaluje, stává se lidštějším a tedy ušlechtilejším. Často je také v knize popisován opak *tun-c'* a to *siao-žen* (malý člověk). Malý člověk myšleno v morálním smyslu, někdy také překládáno nevalný člověk. Soustavné učení je tedy považováno za nejvyšší hodnotu, cíl a podstatu Konfuciových myšlenek. Celé lidské dějiny i naše individuální zkušenost nám ukazují, že člověk není nikdy dost lidský a že se můžeme bez konce stávat stále lidštějšími. Konfucius svým studentům pravil: „Ušlechtilý člověk se vyzná v tom, co je správné, stejně jako se malí lidé vyznají v tom, co se vyplatí“ (Konfucius, 1995, kap. 4). Dále také pravil: „Ušlechtilý člověk dovede na věci hledět ze všech stran a nemá předsudků. Malý člověk bývá předpojatý a vidí věci jen z jedné strany“ (Konfucius, 1995, kap. 2).

Konfucius dává čínskému slovu *žen* (lidskost) nový význam. *Žen* je ale zároveň výraz pro slovo člověk. Lidskost je v čínském písmu zapsána pomocí spojení dvou znaků - člověk a dva. Konfucius tedy vysvětluje, že je vidět člověka, který se stává lidským až ve vztahu k druhému. Lidskost neboli humánnost je pouze jednoduchý překlad, *žen* vyjadřuje člověka jakožto morální bytost spojenou vztahy k bližnímu svému (Chang, 2006). Konfucius staví lidskost velmi vysoko. Tak vysoko, že je schopna stálého zdokonalování, přesto ji nedefinuje přesným vytýčením. Vychází spíše z jakési vnitřní nutnosti, řádu, do kterého by se měl člověk zařadit. Mistr pravil: „Je lidskost opravdu tak daleko? Kdybychom opravdu toužili po lidskosti, shledali bychom, že je právě vedle nás“ (Konfucius, 1995, kap. 7).

Když se Konfucia jeden žák zeptal na vládce vyznačující se lidskostí, odpověděl: „Miluje lidi“ (Konfucius, 1995, kap. 12). V této větě mnozí za dob křesťanských

misionářů, hledali podobnost s jejich náboženstvím. Zapomínali však na to, že Konfucius nespojuje lásku s žádným božstvem, ale naopak se jedná lidskou ctnost tkvící v emoční dimenzi člověka a lidské vzájemnosti (Chang, 2006). Když se žáci ptali, zda-li existuje nějaké rčení, podle kterého je možné jednat celý život, odpověděl: „Snad jen rčení o ohleduplnosti: Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim“ (Konfucius, 1995, kap. 15). Ohleduplnost se v čínských znacích skládá ze znaku srdce a znaku označujícím vztah mezi dvěma pojmy. Ohleduplnost tedy znázorňuje vztah mezi dvěma srdci. Je chápána jako vážit si druhého tak, jako si vážíme sami sebe. Právě ohleduplnost Konfucius bere jako cestu vedoucí k pochopení lidskosti. Vše začíná tedy právě tím, že člověk má klást bezmezné nároky na sebe sama. Lidé by měli být věrní stále této myšlence. Slovo věrnost je zapisována znakem srdce, které je na středové ose. Soustavné zlidšťování se je tedy cestou středu. „Zdalipak není mravní síla správného a stálého Středu krajně náročná!“ (Konfucius, 1995, kap. 6). Tento správný a stálý střed se v celé čínské tradici stává nejvyšším dobrem, k němuž tíhne veškerý život nevyhnutelně ovlivňovaný neustálými změnami a vzájemnými vztahy. „Je požadavkem vyrovnanosti, spravedlnosti a uměřenosti, jež nikdy nepodléhá vznětlivosti, přehnanosti, prospěchářství, zaujaté vypočítavosti, okamžitému rozmaru ani cynismu, což všechno jsou sklony, které maří jakoukoli spolehlivou a trvalou možnost soužití“ (Chang, 2006, s. 59).

Naši možnost stále zlidšťovat se Konfucius nevztahuje pouze na sebe sama, nýbrž na stále se zvětšující a stále složitější síť lidských vztahů. Lidskost se tedy projevuje i ve vlastnostech vztahových, hierarchických a závazkových, jimiž se dodnes vyznačuje čínská společnost i čínská společenství. Klasickým příkladem vzájemnosti je uváděn na vztahu syna k otci. Synovská oddanost je projevem vzájemnosti v rodinné harmonii a mezigenerační solidaritě. Skutečná forma se projevuje až po dospění jedince a je přirozenou reakcí na lásku rodičů. Synovská oddanost je stále v Číně velice výrazná, a to ať už ve společnosti (nadřízený a zaměstnanec, přátelé) nebo i v rodině. Syn odpovídá láskou a oddaností na laskavost otce, která ale především začíná náročností vůči sobě samému.

Podle Konfucia by měla být lidskost brána s obřadnou úctou. Často se v *Hovorech* vyskytuje pojem rituál a obřadnost (*li*). Ukazuje, tak obdiv k historickým obřadům, ne vzhledem k náboženskému podtextu, ale spíše úctou zúčastněného, určitou askezi,

postojem člověka k okamžiku se slavnostním rázem. Často se ale setkáváme s klasickým příkladem Číňana rozplývajícího se ve zdvořilůstkách, avšak ne vždy se stejně oddanou myslí. V konfuciánském etickém ideálu zdvořilostní formou zcela splývá jednání s upřímností záměru. Konfucius tedy posouvá obřadnost se zachováním posvátnosti z náboženské oblasti do oblasti lidské. V čínské kultuře tvoří obřadné chování kritérium, podle kterého se člověk liší od zvířete a je projevem lidskosti. Mezi obřady a významem pro každého jednotlivce dochází ke vzájemnému působení. Konfucius tento mezník označuje jako *i* (mysl pro správné). Pojem *i* je zapisován s prvkem já, představuje tedy osobní smysl, který člověk vnáší do svého způsobu bytí a lidského společenství. Stále se tedy silně vyjadřuje kolektivní tradice a smysl každého člověka v ní. Obřadnost *li* spolu se smyslem pro správnost *i* vyznačují obrys konfuciánské etiky. Místo předepsaných příkázání, zde však je odkaz na tradice. Tato tradice je stále živá a uchovává se tím, že ji každý po svém stále prožívá. Podle Konfucia je posláním *tao* (životní cestou) pro každého člověka lidskost.

Konfucius se také nepřímě zaměřil na politickou společnost a uspořádání státu. Jeho názory se vždy pohybují ve dvojí rovině a to, osobní morální kultury, která usiluje o vnitřní svatost a úkolu uspořádání státu, který směřuje k institucionálnímu kralování navenek. Proto se v *Hovorech* Konfucius často zmiňuje o vládnutí a vlastnostech s ním spojených. Konfuciánské myšlení je představa o tom, že se jednání nemusí popisovat a vyjadřovat slovy. Konání vzhledem k vzájemným vztahům drží vše v rovnováze. Nacházíme u něho stesk po prvotní shodnosti lidského světa a přirozených věcí, kdy se *tao* projevovalo přirozeně a nepotřebovalo být vysvětlováno řečí ani zásadami. Stále je zdůrazňován tradicionalismus. „Podával jsem dále, čemu jsem se naučil, aniž jsem sám něco vymyslel. Důvěřoval jsem minulosti a miloval jsem ji“ (Konfucius, 1995, kap. 7).

Konfuciovo učení zahrnuje studium, lidskost a obřady do jedinečné vize civilizované tradice, tj. kultury. Považoval předávání kultury za své důležité poslání. Obřady s jejich estetickým aspektem často spojuje s uměním, protože všechny tyto výdobytky kultury v širším smyslu směřují k polidšťování přirozenou formou. Na mnoha pojmech převzatých ze staré kultury lze vidět, že starým pojmům s důrazem na institucionální tradice dodává novou míru, aniž by je měnil. Konfuciova životní cesta (*tao*) je dostupná všem, je ukotvena v osobní zkušenosti, a přestože je odkazem starověké tradice, přechovává dodnes.

4.3 Taoismus

Taoismus je dalším filozofickým směrem, ovlivňujícím čínské myšlení. Dalo by se říci, že jde z části o opačný pohled než u konfucianismu. Konfucius učí, že učení a zdokonalování, tvoření něčeho je platné až po jeho vykonání. Taoismus oproti tomu vyznává ne cíl, ale spíše umění jít kupředu. Konfucius se týká především etiky, člověka a jeho jednání. Taoismus se zabývá něčím základnějším, než je člověk, a to formou všeho bytí - *tao*. Výraz *tao* je často připisován výhradně taoistům, ve skutečnosti je ale běžný nejen v taoistické literatuře. Störig (1992) překládá *tao* jako cestu, ale podle Chang (2006) *tao* v širším významu znamená metoda, způsob, jak postupovat. Uvádí, že ve staré čínštině může mít *tao* rovněž slovesný význam jít a kráčet kupředu. Čuang-c' píše ve 4. století př.n. l.: „To, co nazýváme *tao*, je to, po čem kráčíme. Nezaměřuj mysl na nějaký výlučný cíl, zchroml bys a nemohl bys kráčet v *tao*“ (Chang, 2006, s. 26).

Podle tradičního pojetí je zakladatelem taoismu čínský mudrc Lao-c'. Uvádí se, že byl současníkem Konfucia. Lao-c' (Starý mistr) je pravděpodobně pseudonym. O jeho životě nejsou dochována žádná fakta. Legenda praví, že měl velmi běžné čínské rodové jméno Li (Švestka). A právě pod stromem švestky se prý narodil, když bylo jeho matce šedesát dva let. Což mu vyneslo přezdívku Staré dítě (jiný možný překlad Lao-c'). Osobní jméno Er Tan prý obsahuje narážku na jeho dlouhé uši, což je podle tehdejší doby nespornou známkou moudrosti. Když byl Konfucius pověřen péčí o archivy dynastie Čou, osobně si prý došel k mistrovi Lao-c' pro radu týkající se obřadů. Lao-c' znechucený úpadkem Čouů odešel na západ. Strážce posledního průsmyku, protože mistr odcházel do ústraní, ho poprosil o sepsání knihy. Na to Lao-c' napsal pět tisíc slov knihy *Tao te t'ing*, pak odešel a nikdo neví, kdy umřel. O této knize, ale není dochovaný záznam před rokem 250 př.n.l.

Druhým velkým taoistickým mistrem je Čuang-c', který je také považován za Konfuciova současníka. Jeho kniha má shodný název se jménem autora, a to *Čuang-c'*. Záznam o životě mistra Čuang-c' se na rozdíl od mistra Lao-c' dochoval, takže je jisté, že skutečně existoval. Někteří současní historikové podle Chang (2006) tvrdí, že kniha *Čuang-c'* byla napsána dříve než *Tao te t'ing*.

Tao te t'ing je úplně odlišně psanou literaturou, než byla doposavad ve filosofii běžná. Většinou se psalo formou otázek a odpovědí, jako např. Konfuciovy *Hovory*. *Tao te t'ing* je psána v rýmovaných básních jedinečného stylu, který přestože je jednoduchý, zdá se často být nesrozumitelný. Nejde však o zveršování filozofických názorů, ale myšlenky se zde odvíjejí v metaforách a přeskakují mezi různými tématy. Snaží se pomocí vhodné formy popsat věci, které nejsou uchopitelné. Proto je velké množství různých překladů a výkladů této knihy. Dílo lze vysvětlit do několika rovin, a to jako individuální kultivaci nekonání, dále jako aplikaci tohoto principu umění vládnout nebo na bojová umění a s nimi spojené metody jak dosáhnout dlouhověkosti. Nekonání je považováno za hlavní princip taoismu (Chang, 2006).

Čuang-c' je proti tomu prózou promlouvající osobním tónem autora. Jde o mozaiku textů reprezentujících několik myšlenkových směrů, avšak tvořících jeden celek. *Čuang-c'* většinou zesměšňuje rozumování ironickou formou. Autor mnohdy používal slova v úplně jiném významu, než jaký skutečně mají nebo v jejich opačném smyslu. Text je tvořen tak, aby člověka přiměl ponořit se do jiné pravdy, než jsou pravidla běžné logiky a racionality. Někdy zpočátku začne logickou diskusí, která nakonec vyznívá bláznivě. Pro příklad je uveden následující rozhovor: „Mistr Čuang a mistr Chuej se procházeli podél hráze u řeky Chao.

Čuang-c' řekl: Podívejte, jak se ty bělice svobodně prohánějí ve vodě. To je pro ryby to pravé potěšení!

Mistr Chuej na to řekl: Ale vy přece nejste ryba, tak odkud víte, že to ryby těší?

Mistr Čuang-c': Vy přece nejste já, odkud tedy víte, že já nevím, co těší ryby?

Mistr Chuej: Já nejsem vy a skutečně o vás nemohu vědět všechno. Ale stejně tak vy nejste ryba, a nemůžete tudíž vědět, že ji to těší.

Mistr Čuang-c': Prosím, vezměme to znovu od začátku. Když jste řekl: Odkud víte, že to ryby těší? již jste věděl, že to vím a ptal jste se na to, odkud to vím. Nuže, vím to tady odtud, z hráze nad řekou Chao“ (Chang, 2006, s. 105).

Tao te t'ing i *Čuang-c'*, popisují tutéž myšlenku, i když odlišným způsobem. *Tao*, přirozený běh věcí, je třeba dokázat nechat plynout, protože člověk je jediná bytost, která se od něj odvrací a snaží se je překrýt svým jednáním a svými názory. Prvotní podmínkou pro hledání *tao*, je všeho zanechat a ponořit se do jeho vnímání. Toto

vnímání je neustále rušeno vědomím, že hrajeme nějakou přesně definovanou úlohu, obecně pojímanou důvěrou v řeč. Řeč je hlavní překážkou v cestě k *tao*, protože není přirozená. Lao-c' ani Čuang-c' žádnou cestu k nápravě nekonají, prezentují jen naslouchání a zachování postoje, jenž nazývají nekonáním. Popisují naslouchání jako vnímání harmonické hudby *tao*, nerušenou konflikty a teoriemi různých názorů. Nekonání je z jiného pohledu také odpovědí na jejich současnou dobu, kdy spolu válčili nejmocnější knížectví na život a na smrt. Nejnáléhavější otázkou bylo, jak vybědnout z kruhu násilí a přežít uprostřed válčících mocností.

V knize *Tao te t'ing* je voda jádrem celé sítě metafor. V prvopočátku svou mocí dávat život, ale také ukázkou toho, že měkké poddajné dokáže přemoci pevné. Jako *tao* i voda tryská z jednoho stálého pramene, přestože se pak projevuje v nesčetných podobách, svou neuchopitelností a nestálostí je na samé hranici mezi ničím a něčím. Kniha popisuje, že je možné zastavit agresi postavením se níže než útočník. Agrese bývá totiž vyvolávána ponížením druhého. Metafora vody a síla měkkého nad tvrdým je myšlenkou mnoha čínských bojových umění, proto jsou po právu spojovány s taoismem. *Tao te t'ing* popisuje jednání v nekonání jako chození beze stop. To, že záměrně nevyvolává akci a nechává věci plynout, uchovává přirozenost a nevyvolává agresi. Nesnaží se však prosadit pouze slabé před silným. Jen vzhledem k zachování rovnováhy otáčí dosud zažitá myšlenkové návyky, a dává přednost slabému před silným, nekonání před konáním, ženskosti před mužstvem a nevědění před vědou. V čínském myšlení se dvojice protikladů nikdy vzájemně nevyklučují, protože dohromady tvoří jeden celek. Nejsou ve vztahu logickém – vylučujícím, ale cyklickém, který je znázorněn v symbolu *jin-jang*. *Jin-jang* je hlavním symbolem taoismu, znázorňujícím *tao* ve všech jeho podobách. Zde lze podle Chang (2006) spatřit velký vliv *Knihy proměn*. Upřednostňovat slabé před silným je úkolem, který jde proti intelektuálním zvykům a konvencím. Ukazuje se, že když něco prohlásíme, prohlašujeme tím i pravý opak. Tato tvrzení vycházejí z přírodního cyklického zákona, na jehož základě vše, co je silné, muselo být původně slabé, měkké, nižší, a takovým se opět stane. Podle této logiky, v níž vše, co stoupá, bude muset nevyhnutelně opět klesnout, to znamená, že posílení nepřítelovy moci může uspíšit jeho pád. Taoisté říkají: „Kdo dospěje na vrchol, musí se vrátit zpátky“ (Chang, 2006).

„Má-li něco být staženo,
muselo to původně být napjaté.
Má-li něco být zeslabeno,
muselo to být původně silné.
Má-li něco být odvrženo,
muselo to nejprve být nadměrné.
Má-li něco být odejmuto,
muselo to být původně obsaženo.
Tomu se říká jemné rozpoznávání.
To je, proč měkké a slabé
vítězí nad pevným a silným.“
(Lao-c‘, 1997, kap. 36)

Jemné rozpoznávání je zdrojem taoistické milosrdnosti. Přesto je odlišná od křesťanské lásky a buddhistického soucit. V taoismu nejde o morální motivaci, ale spíše o popsání přírody jako vodní tok, který teče nejnižší, je králem všech vodních toků přitékajících shora, neboť bohatne jejich vodou. Taoista se staví níže než ostatní a nakonec docílí toho, že ostatní se ubírají stejným směrem jako on. Tomu se v taoismu říká jednat nekonáním.

Hlavní myšlenkou taoismu je jednoduchost. Nechat se unášet vodním proudem a využít jeho sílu, než plavat proti němu. *Tao te t'ing* se často vrací ve svém výkladu k novorozenému dítěti. Dítě představuje životní energii v čistém stavu, kterou odvozujeme ze síly *tao* jako prvotní dech, neusměrněnou, neřízenou sílu. Avšak po celý lidský život nepřetržitě ubývá tento dech, zvrátit ho lze jen pěstováním a napájením *čchi* (*qi*). Lao-c‘ vždy dával za příklad dítě jako čistého tvora. U něho nejde o nevinnost, ale o navrácení k počátku. S malými dětmi můžeme dobře cítit tento počátek, který všichni prožili, ale zdá se být postupem života ztracený. Člověk se v taoismu nekonáním navrácí k počátku, čistotě a bezprostřednosti. Zde je rozdíl mezi konfuciány, kteří ač se ztotožňují se středovostí, kladou ji coby vratkou a pohyblivou rovnováhu plodící harmonii, kdežto taoisté hledají střed jako počátek.

„*Tao* – ač prázdne – působí-li,
je jako by bylo nevyčerpatelné.
Je tak propastné!
Jako by bylo praotcem všech věcí!
Zmírňuje svou ostrost,
pořádá svůj chaos,
tlumí svou oslnivou zář,
ztotožňuje se se svým prachem.
Je tak nezměrné!
Jako by trvalo od věků!
Nevím, koho je synem.
Zdá se, že bylo dříve, než Nejvyšší.“
(Lao-c‘, 1997, kap. 4)

Tao nikdy není dáno předem, objevuje se před námi postupně, jak v něm kráčíme. Čínské myšlení se nepohybuje v řádu bytí, nýbrž v řádu neustále se rozvíjejícího procesu, který se v průběhu svého vývoje potvrzuje, ověřuje a zdokonaluje.

4.4 Buddhismus

Ve 3. a 4. století, kdy se v Číně hroutil názor na svět a systém hodnot utvářený po celá čtyři staletí dynastií Chan, se znovu začaly prosazovat individuální tužby. V této době přišel do Číny indický buddhismus, přinesl nový pohled na život a zcela podle Chang (2006) převrátil čínské vnímání světa. Tento proces pak vedl k úplné asimilaci buddhismu za dynastie Tchang v 8. století.

Buddhismus jako ucelený filozofický směr založil Siddhárta Gautama, později po svém probuzení nazývaný Buddha Šákjamuni, v Indii již v 5. století př.n.l. Ten jakožto následník trůnu malého království byl vychováván v přepychu. Na několika cestách mimo palác však zahlédl starce, nemocného člověka, mrtvolu a mnicha s miskou na almužnu. Následkem těchto zkušeností prohlédl, že vše je iluze. Opustil život v rozkoši a žil dále jako žebravý mnich. V pětatřiceti letech dosáhl probuzení pod stromem

probuzení. V buddhismu je známý jako Buddha, neboli „probuzený“. Zbytek života strávil výukou a zemřel v osmdesáti letech, kdy dosáhl nirvány. Důležitými prvky buddhismu je karma a reinkarnace. Reinkarnace představuje převtělování stále stejné bytosti pouze do jiných tělesných schránek. Člověk se znovu po úmrtí objeví v následujícím životě. Karma jsou činy z předchozích životů, jenž ovlivňují, čím bude každá živá bytost ve svých příštích životech. Život je chápán jako nekonečný řetězec existencí v různých formách (bohové, lidé, zvířata, bytosti v peklech) podle toho, zda jedinec nahromadil v minulých životech dobrou nebo špatnou karmu.

Pečetí buddhistického zákona máme čtyři vznešené pravdy. Buddha po svém probuzení hlásal:

„Hle, mniši, toto je vznešená pravda o strasti. Zrození je strastné, stáří je strastné, nemoc je strastná, smrt je strastná. Být spojen s tím, co člověk nemiluje, je strastné, být odloučen od toho, co má rád, je strastné, nemít to, po čem člověk touží, je strastné. Zkrátka pět forem lpění je strastných.

A zde je vznešená pravda o příčině strasti. Je to žízeň, která podněcuje znovuzrození a znovu stávání se, založená na vášnivé chtivosti, která zde i onde nalézá vždy nové potěšení, tj. žízeň po rozkoších smyslů, žízeň po bytí a stávání se a žízeň po sebezničení.

A zde je vznešená pravda o ukončení strasti. Je to úplné ukončení oné žízně: její zanechání, zavržení, osvobození se a odpoutání se.

A zde je vznešená pravda o stezce, která vede k ukončení strasti. Je to vznešená osmidílná stezka vedoucí k poznání: správný život, správné myšlení, správná řeč, správné skutky, správný způsob obživy, správné usilování, správné soustředění“ (Conze, 1997).

Buddha velké základní životní otázky formuloval tak rázně, že se to čínským myslitelům zdálo až neslýchané. Stanovil diagnózu lidského údělu, zcela podmaněného a prostoupeného realitou strasti, z níž se lze vymanit pouze záchranným skokem. Zde jsou vidět názory velice vzdálené názory od Konfucia a jeho diskusí o lidské přirozenosti. Původní Buddhovo učení je terapií a moudrostí vyhýbající se spekulacím, jimiž se vyznačoval pozdější vývoj buddhismu, vyvolaný potřebou přesvědčit lidi znalé logiky a dialektiky. Buddhismus nabádal k mnišskému životu. V čínské společnosti, kde spatřujeme hluboce zakořeněný kult rodiny a společenství, narazil na odpor. Navíc

náboženství přesahující rodinnou a politickou strukturu bylo v Číně nežádoucím jevem a vyvolávalo negativní reakce, které vedli až k pronásledování buddhistů. Přesto však buddhismus v Číně zapouštěl hluboké kořeny. Díky pádu dynastie Chan byl rozvrat obyvatelstva takový, že se k odlišnému duchovnímu pohledu obracelo stále více lidí i přes cizí kulturu. Lidí nadchnul dosud v Číně chybějící pohled na ráj či peklo a učení o karmě, které pohlíželo na všechny lidi stejně bez ohledu na jejich odlišné postavení ve společenské hierarchii. Buddhistický soucit, který je hlavní ctností v učení střední cesty buddhismu, pojednává o neuchopování vlastního ega a neulpívání na utrpení, naopak podporování okolí k osvícení. Snaha o samostatné dosažení probuzení se stává sobeckým a tím se od něho vzdaluje. Pohled lidí v Číně na buddhismus byl také ovlivněný taoistickým pohledem. Taoisté však veškeré dobro či zlo a jejich důsledky vždy zdůrazňovali jako kolektivní a společenský jev. Zatímco individuální odpovědnost vyplývající v buddhismu z karmy se jevila jako úplně něco nového.

V Číně lze rozlišit tři období pronikání buddhismu. Ve 3. a 4. století byl zatahován do tehdejších čínských filosofických debat a sporů. V 5. a 6. století byly plně uznány a přejímány jeho indické kořeny a až v 7. a 8. století za velkého kulturního rozkvětu dynastie Tchang se buddhismus začal počínšťovat, avšak tentokrát již zcela znalecky, takže lze mluvit o skutečné asimilaci.

Čínské vnímání buddhismu se zaměřilo převážně na *dhjánu* (čínsky psáno *čchan*, japonsky vyslovováno *zen*). Čínský buddhismus se tedy začal nazývat čchanový buddhismus, později pak v Japonsku zenový buddhismus. *Dhjána* jsou duchovní cvičení připravující člověka na dosažení moudrosti, v níž se jeho mysl zklidní (Störig, 1992). Na základě toho se pohroužit do vlastního vědomí a odhalit realitu, nezávislou na smyslech, dále pěstující schopnost mysli překonat propast, jež dělí konečné od nekonečného, relativní od absolutního. Provozování *dhjány* začíná cvičením ovládnutím dechu a soustředěním mysli na jeden předmět tak dlouho, dokud se mysl nerozplyne. Aby se čchanový směr stal důvěryhodným, přestože to není buddhistickými texty podloženo, hlásí se k přímé a nepřetržité linii, která vychází od samotného Buddha. Podle legendy prý Buddha na Supí hoře ukázal jednoho dne skupince žáků květinu, ale pouze jeden z nich pochopil a usmál se. Nato mu Buddha mlčky a přímo, mimo veškeré učení, předal vše (Chang, 2006). Podle čínského čchanového buddhismu je buddhovskou přirozeností neboli absolutně mysl spojená se srdcem. To vyjadřuje

rčení: „Učinit ve svém srdci světlo znamená vidět buddhovskou přirozenost“ (Chang, 2006). Čchanový buddhismus chápe absolutno jako univerzální, přítomné v každé živé bytosti i neživé věci, absolutno je prázdné a nelze je tedy zachytit jinak než v záblesku náhlé intuice, zcela a v jediném okamžiku. Aby bylo možné absolutno zachytit, je třeba vyprázdnit svou mysl tak, aby v ní nevznikala žádná myšlenka s konkrétním obsahem. Cílem bylo zanechat všeho záměrného úsilí, včetně čtení Buddhova učení a obřadů a očistit svoji mysl a nazírat na prázdnotu, která je i sama konkrétním objektem. Čchanový buddhismus hlásal žít přirozeně, oblékat se, jíst, včetně všech běžných potřeb. Jediné, na čem záleží, je dovést zpět schopnosti čisté intuice. Aby bylo možné zachytit buddhovskou přirozenost, je třeba nechat mysl toulat bez konkrétních myšlenek, tak jak se jí zlíbí (Watts, 1995). Dosažení osvícení přijde v jediném okamžiku, kdy jsme od všech myšlenek odpoutáni. Podle čchanového buddhismu nejde o žádný vyšší stav, nýbrž o odhalení něčeho, co je neustále v nás. Zde vidíme mnoho spojitostí s taoismem, ale i s Konfuciem, který hlásal, že smysl pro lidskost začíná u sebe.

4.5 Středověká a novověká čínská filozofie

Středověk v Číně bývá označován jako temný věk tradiční čínské filozofie (Störig, 1992). Konfucianismus se z části dostal do ústraní a taoismus propadl alchymii a pověře. *Kniha proměn* se stala zdrojem všech možných překládajících a doplňujících spisů, věštba se stala pseudověda mající vliv i na důležitá státní rozhodnutí. Přesto však se v tomto dlouhém období našli myslitelé vystupující v konfucianismu i taoismu, kteří čerpali ze starých tradic a navazovali tak na klasickou čínskou filozofii a rozvíjeli ji. Nedosahovali však již takové velikosti jako mistři Lao-c‘, Čuang-c‘ nebo Konfucius. V této době bylo proto usnadněné pronikání cizího myšlenkového směru do Číny, a to buddhismu. Přesto význam učení a principu *jin* a *jang* v Číně zůstal a ovlivnil tak sbližování a vzájemné respektování tří odlišných směrů.

Vzhledem k tomu, že stará tradice v podobě Konfucianismu byla stále částečně živá, rozvíjení a asimilace buddhismu vedla k tomu, že i konfucianismus začal své obrození a argumentoval tak buddhismu. Neokonfucianství sahá od roku 1000 n.l. až do 20. století a je možné ho rozdělit do tří základních období (Störig, 1992). Nejvýznamnějším

filozofem prvního období byl Ču Si žijící v letech 1130 – 1200. Pohledem své doby přepracoval staré Konfuciovy spisy a nově je vydal. Jeho učení se skládá ze dvou základních principů, a to *li* (světový rozum, mravnost) a *čchi* (hmota). *Li* je vzhledem k věcem nejvyšší normou a *čchi* nejnižší, základní látkou, ze které věci vycházejí. Přesto však *li* nikdy nebylo odděleno od *čchi*, rozum netvoří samostatně existující bytost, ale naopak je obsažen ve hmotě. V každé věci je obsaženo *čchi* i *li* a vzájemně se doplňují podle principu *jin-jang*. V druhém období mezi 14. a 17. stoletím za vlády dynastie Ming se obrací neokonfucianství idealistickým směrem. Poslední období patřící do dynastie Čching se pokouší spojit klasické Konfuciovy myšlenky s poznáním pozdější doby. Zvláštní hodnotu navíc připisuje zkušenosti. Myšlenka *tao* a tudíž i základní principy taoismu se po celá staletí také zachovávaly a rozvíjely v čínském myšlení.

Mnoho věcí opírajících se o staré filozofické i kulturní tradice byly částečně přerušeny revolucí roku 1911. Kam povedou dnešní revoluční převraty a události současné Číny, jsou zatím podle Störiga (1992) neodhadnutelné jak pro čínské, tak i evropské filozofy. V Číně je výrazně znatelný vliv západní kultury, přesto je již z historie znatelné, že se zde vzhledem k charakteristice myšlení nedokáže udržet, ani bez přizpůsobení prosadit žádná cizí ideologie, a tak by měla být tradiční filozofie i nadále zachována.

5. *Wushu* ve společnosti

Wushu je pro Číňany mimo nového sportovního odvětví, hlavně tradičním kulturním dědictvím slučujícím mnoho aspektů. *Wushu* sdružuje nejen sebeobrané, ale také historické, zdravotní, společenské, filozofické, umělecké a kulturní hodnoty. V Číně je právem považováno za umění, podobně jako architektura, malířství nebo kaligrafie. Ve *wushu* je také stále přechováváno tradiční myšlení, v mnohém zachovává etiku a morálku konfucianismu, principy čchanového buddhismu a taoismu.

V této kapitole se bude diplomová práce zabývat pohledem na *wushu* ve společnosti, kdy zástupcem tohoto termínu budou školy *wushu* a jejich vnímání současnou společností. Budou zde popsány odlišnosti ukazující rozdílné kulturní aspekty, přístupy k životu a podmínky škol praktikujících *wushu* v Číně a v České republice. Pojmem „*wushu* škola“ není myšlena pouze škola jako instituce, ale také jakákoli společnost praktikující *wushu*, ať už na rodinné úrovni nebo jako skupinka lidí scházejících se a cvičících ve svém volném čase.

5.1 Charakteristika škol *wushu*

Již v minulosti se *wushu* situovalo do odlišných životních podmínek. Za dob válek a různých střetů převažoval více bojový a sebeobraný aspekt, oproti tomu v době klidu a míru, mělo *wushu* kulturní, zdravotní a umělecké pojetí. Podobně je tomu i v současnosti, kdy Číňané pochopili, že s nástupem palných zbraní je *wushu* se svým bojovým aspektem, již překonané. V dnešní době se může *wushu* podle svého pojetí charakterizovat na tři základní složky. Všechny školy spadající do těchto složek nejsou nijak okrajově označeny, ale jejich pojetí je vždy charakterizováno převládajícím aspektem. Podrobnější popsání jednotlivých druhů škol a projevu filozofie do jejich interního fungování obsahuje kapitola 6. Přesto se pojetí jednotlivých složek částečně prolíná a doplňuje, protože základem všech je stále *wushu* jako tradiční bojové umění se všemi svými hodnotami. Jednou ze složek jsou školy se zaměřením na *wushu* jako sportovní odvětví, které se vzhledem k čteně upravovaným pravidlům v současné době stále více vzdaluje tradičnímu. Mládí tohoto sportu a hledání vývojové cesty charakterizuje častá změna pravidel a podle nich i směřující pojetí sportovního *wushu*.

Do této složky spadají veškeré internátní základní a střední školy, univerzity a oddíly zaměřené na sportovní *wushu*. Druhou složkou je *wushu* sloužící jako zdravotní a tělovýchovné cvičení, kde se částečně vytrácí technické a morální aspekty. Zde jsou zařazeny skupiny lidí cvičící *wushu* v parcích, na ulicích a venkově. Dále také komerční školy, ale i čínská školní tělesná výchova, kde je *wushu* nedílnou součástí výuky. Do třetí skupiny patří školy a rodiny snažící se o udržení tradičního *wushu* sdružujícího všechny aspekty (sebeobrané, technické, kulturní, společenské, filozofické, etické, zdravotní i umělecké). Tyto školy jsou podle autorem dotazovaných Číňanů v současnosti již jen výjimečnou záležitostí, uchovávají se v tajnosti, a to pouze v úzkých společenstvích. Zde jsou zachovány kvalitativní hodnoty týkající se techniky, etiky i jednotlivých filozofických principů *wushu*. Toto rozdělení se v Číně projevilo ve 20. století vlivem politických revolucí, jak bylo uvedeno v kapitole o historii *wushu*, ale také vlivem rostoucí hodnoty sportovních odvětví a stále více se prosazující západní kultury v Číně. Čínská trenérka v rozhovoru pro denník *Metro* (Jarešová, 2003) uvedla, „že se jí líbí nadšení Čechů o *wushu*, kdežto v Číně prý zájem trochu poklesl. Prý zde u mladých lidí převládá názor, proč by se někdo měl celý život učit *wushu*, když je jednodušší vzít si pistoli“. Přesto však je v Číně *wushu* na všech úrovních uznáváno a stále považováno za velice hodnotné pro současné i budoucí generace, což dokazuje četnost škol praktikujících toto bojové umění. Podle zástupců čínské komunity žijící u nás se vždy v Číně podílí školy *wushu* na veškerém kulturním dění ve společnosti. Při svátcích, slavnostech a významných událostech jsou tyto školy zvány, aby v exhibičním vystoupení předvedly *wushu* široké veřejnosti. Učitelé *wushu* bývají jako vážení hosté zváni na různé politické i společenské akce.

V České republice většina škol *wushu* svým pojetím spadají do složky tělovýchovné a zdravotní, jak vyplynulo z rozhovorů s jednotlivými trenéry. Jedná se většinou o večerní kurzy, kde lidé několikrát v týdnu cvičí, pro svoji radost, zdraví a tělesný rozvoj. Sportovní *wushu* zatím v České republice nenachází mnoho stoupenců a tradiční pojetí školy je pro většinu Čechů nepředstavitelné. Mnoho škol se zabývá tradičním *wushu*, ale to neznamená, že pojetí školy a jejího interního fungování včetně všech principů jdou tradičním směrem. Přesto se *wushu* v České republice, stále více zakořeňuje a rozvíjí. V budoucnu se také pravděpodobně bude šířit dále, jak dokazuje stále se zvětšující účast na soutěžích Juniorské ligy *wushu*.

5.2 Čínský a český pohled společnosti na *wushu*

Prvotním rozdílem mezi Čínou a západem lze spatřit v tradici a v době přetrvávání tohoto umění. V Číně se toto umění zrodilo a po několik tisíc let vyvíjelo. Během svého vývoje ho ovlivňovaly různé faktory. Byly to nejen významné historické události, ale také filozofie, náboženské směry, meditační a zdravotní cvičení. Ve 20. století je znatelný vliv vědy a techniky, západní kultury, dále politické převrasy a rozvíjející se hodnota *wushu* jako sportovního odvětví. Všechny tyto vlivy měly význam na pohled společnosti vůči současným směrům *wushu* po dlouhou dobu svého vývoje. *Wushu* jako historické dědictví se všemi svými aspekty je však v Číňanech zakořeněno stejně jako jejich specifické myšlení. V Číně se nikdo nezeptá: „Co je to *wushu*?“ *Wushu* je součástí jejich kultury i každodenního života.

Tradiční pohled Číňanů na *wushu* není specifikován konkrétním cílem. Jejich cíl je „cesta“ (*tao*). Cesta, kdy díky praktikování *wushu* svůj život určitým způsobem naplňují. *Wushu* se stává jejich každodenní součástí. Cvičení je *tao*, kde nejde o směřování ke konkrétnímu bodu, ale o praxi v přítomnosti. Vnímají přítomnost, protože v přítomnosti žijí, to je dominantou jejich myšlení. Číňané vidí ve *wushu* společenskou hodnotu, kterou při cvičení napomáhají rozvíjet a udržovat. Necvičí pro svoje vlastní ego, pro výkony, pro osobní slávu, ale protože vidí *wushu* jako hodnotu naplňující jejich každodenní život. Vnímají *wushu* jako historické dědictví, které v rámci jejich společnosti chtějí zachovat. Neustále se zlepšovat a vyvíjet, znamená udržovat hodnotu *wushu* v co nejvyšší jeho kvalitě. Vývoj a zlepšování se však není následkem systematického plánování a v následném naplňování těchto plánů, ale vnímáním přítomnosti v každodenním životě a praxi. Stejný pohled zachovává také společnost vnímající školy cvičící *wushu*. Lidé, kteří necvičí, mají v sobě zakódovány stejné názory a vnímají těmito pohledy lidi praktikující *wushu*. To umožňuje úplně odlišné podmínky pro praxi než na západě, kde je *wushu* téměř neznámé. Lidé si v Číně *wushu* váží, přesto však nejsou ti, co ho cvičí, prvoplánově oslavováni a považováni za něco více či méně. Číňané neodsuzují ani nepochlebují školám *wushu*, ty jsou pouze součástí čínské společnosti, patří do ní. Právě v těchto zdánlivě nelogických faktech se projevuje charakteristika čínské filozofie. Ta není zachovávána v historických textech, ani v náboženských ideologiích projevuje se v běžném životě společnosti. Společnost stojící

na nejvyšším místě v žebříčku hodnot je projevem konfucianství. Společnost obdivovala mistry *wushu* nebo významné školy, ale převážně ve smyslu historického přechovávání, což je dalším znakem Konfuciova učení. Tradiční historické věci jsou podle Konfucia uznávány a obdivovány. Další Konfuciovým principem, který je zde možné spatřit, je, že *wushu* je vnímáno ve středu společnosti, ne na jejím okraji. Lidé cvičící *wushu* plně zapadají do fungující společnosti a nejsou vlivem čínských bojových umění nijak z jejího středu vyčleněni. Taoistický princip ukazuje, že není žádný konkrétní cíl, ale cesta se stává cílem. Praktikování a cvičení *wushu* je součástí každodenního života, kde cvičení *wushu* je každodenní praxí, ne pro vlastní ego, ale právě pro praxi samu. Podle taoismu není třeba zaměřovat mysl na konkrétní cíl, protože pak není mysl uvolněná a není možné vnímat *wushu* jako *tao*. Taoismus stejně tak i čchanový buddhismus vnímají pouze přítomnost, protože jen tak může být zachována mysl čistá a nezaplňená budoucími nebo minulými vlivy. Cvičení *wushu* nepodléhá plánování, nucenému vývoji, ale pouze praxi a uvolnění. Tyto principy nejsou psány v žádných textech, nemusí se je lidé v Číně učit akceptovat, jsou součástí jejich životů a zakořeněné v jejich mysli. Tímto pohledem je *wushu* chápáno společností. Vlivem západní kultury se začínají z tohoto pohledu vyčleňovat školy směřující k pevně stanoveným cílům, jako jsou výkony ve sportu nebo komerčně postavené školy. Mladí lidé začínají uvažovat západním vnímáním hodnot, že *wushu* je již co do bojového uplatnění nepodstatné, zdravotní a společenské aspekty je v jejich věku nezajímají, dokud nezačnou strádat. Což je částečné narušení tradičního východního myšlení a medicíny, která je více založena na prevenci než na nápravě.

Vlivem míšení kultur se vše pomalu mění. Na západě začíná přibývat zdravotně sportujících lidí od plavání, běhání až po východní zdravotní cvičení a bojová umění. V Číně zase někteří mladí ráno vyspávají a tráví mnoho času v počítačových hernách. Turismus a západní vliv vedly pravděpodobně k tomu, že se Číňané naučili mnoho svých tradičních věcí náležitě zpeněžit. Všechna turistická centra a památky mají oproti ostatním věcem mnohonásobně vyšší cenu. Často je u historických památek k vidění dům s tradiční čínskou medicínou, kde jen pouhé vyšetření je za poměrně vysokou sumu. Při návštěvě takového zařízení, je téměř každému nalezena nějaká neduha a jsou mu doporučeny nějaké přírodní tabletky v hodnotě ještě převyšující původní vstupné. Další hodnotnou cenou, kterou je nutné zaplatit je vstup do hor. Většina hor je spojena s životem taoistických nebo buddhistických mnichů a klášterů, kde mniši žijí. Před

každou silničkou do hor se vybírá vysoké vstupné. Přesto však se dá z historie poznat, že žádné vlivy nedokázaly Čínu úplně změnit, proto se zdá být téměř jisté, že originální čínské myšlení a filozofie čínské společnosti bude i nadále zachována. Pokud má západní člověk poznat tradiční kulturu, je třeba se začlenit do běžného obyvatelstva, vnímat jejich myšlení a oprostít se od klasického systému hodnot západního pohledu. Důležitou součástí je i řeč, která v sobě zachovává mnoho charakteristických znaků čínského myšlení. Většina Číňanů však nejsou na rozdíl od ostatních asijských národů jako např. od Indů vtíraví a vzhledem k jejich národní hrdosti se jejich projev vůči cizincům jeví lhostejným. Nejde o odsuzování a ani o nadměrný zájem, vnímají cizince pouze jako okolní přítomnost.

V západním světě je *wushu* známé pouze z minulého století. Mnoho lidí dokonce tento pojem v současné době ani neslyšelo. Zní však natolik asijsky, že si ho po právu spojují s bojovým uměním. Přesto je také výraz bojové umění pro lidi na západě pojem částečně abstraktní. Abstraktním se stává převážně ve spojení s čínským bojovým uměním. Čínské bojové umění je známé pod názvem *kung-fu*. Jak bylo v kapitole 3. této práce vysvětleno, *kung-fu* je nepřesné označení čínských bojových umění, zpopularizováno převážně filmovou tvorbou. *Kung-fu (wushu)* je zde často spojováno se spiritualismem, mystickými hrdiny a nadpřirozenými jevy. Tyto prvky jsou projevem klasické čínské kinematografie, jedná se ale pouze o znázornění legend a osobitého výkladu systému hodnot. Z čínského pohledu to vypovídá o uznávání historických hodnot, poukazování na společnost a její fungování formou metafor. Z pohledu západního člověka jsou tyto věci vnímány často jako pohádky, které nevypovídají o podstatě *wushu*, ale o jeho nadpřirozenosti. A právě historická a společenská hodnota, metafory, nekonkretizování a zdánlivá bezcílnost jsou znaky Číny i jejího přístupu k *wushu*. Čína si tento postoj zachovává částečně i v současnosti, proto je pochopitelné, že čínská bojová umění bývají abstraktním pojmem, a jsou tak nástrojem mnoha spekulací. Ostatní bojová umění, ať už japonská nebo korejská, prošly určitou deformací a staly se ve světě sportovními odvětvími a jejich tradiční ráz, buď není postaven na stejných hodnotách jako čínský, nebo se ve většině případech vytrácí. Pouze snad *aikido* se snaží přechovat a udržet Číně podobný tradiční přístup, kde je cílem praktikování a ne nějaký konkrétní výkonnostní, sportovní nebo pásky ohodnocující bod. Číňané nechtěli přistoupit dlouhou dobu na žádná omezující pravidla týkající se *wushu*, vnímali tak omezení některých aspektů *wushu* jako zaškatulkování a

vymanění z přirozeného plynutí vývoje. To je také důvodem, proč se *wushu* dříve neprojevovalo ve sportovním světě jako jiné bojové sporty a umění. Také v Číně je sportovní *wushu* jen jednou částí charakterizující některé školy. Společností se proto stále tento směr nestal dominantním, ale je pouze jedním z vývojových směrů současného *wushu*.

Západní společnost však má v sobě zakódovanou logičnost, systematičnost a individuální hodnoty. Mnohem více než v Číně se snaží *wushu* charakterizovat, začleňovat a zatahnout do určitých tabulek. Číňané berou *wushu* takové, jaké je, a také ho tak přechovávají. Ze západního světa zaznívá mnoho spekulací ohledně původu, historie, rozdělení jednotlivých stylů, významu, zdravotního vlivu, bojového využití, morálky, etiky a filozofie. Západní člověk potřebuje pro své pochopení vysvětlit rozumově jednotlivé složky a pojmy. Při porozumění získává motivaci, vidí směr a význam jeho snažení dospět k vysněnému cíli. Zde se ukazuje, že západní člověk lpí nejen na logické struktuře svého počínání, ale také více na minulosti a budoucnosti než na přítomnosti.

Přestože čínské písmo mnohem více než latinka dokáže vyjádřit věci a jejich souvislosti, Číňané zastávají názor že je psaní a řeč je pro vyjádření nedostatečné. Konfucius říkal, že slovy se nedá vše vyjádřit. Taoismus považuje písmo a řeč za hlavní překážku k *tao*, protože nejsou přirozené. Čchanový buddhismus poukazuje na to, že ne čtením textů, ale převážně praxí beze slov a výkladů se dospěje k probuzení. Pro všechny západní spisovatele je složité vyhledat v Číně fakta a data, jednak z toho důvodu, že Číňané nevidí potřebu tyto věci dokládat, ale také díky současnému výkladu historie *wushu*, kdy *wushu* je považováno za čistě čínské, ovlivňováno pouze čínskou filozofií, čínskými zdravotními cvičeními a čínskými bojovými aspekty. Číňanům vlastní hrdost na svoji kulturu tento pohled vyhovuje a nemají potřebu ho nějakým způsobem měnit ani o něm pochybovat. Literatura tedy podle Číňanů nejen nemůže kvalitním způsobem popsat *wushu*, ale také je vnímána jako vlastní egoistický projev, v němž knihy o *wushu* píše jen ti, co se chtějí prosadit. Skutečné *wushu* je možné předávat pouze dlouholetou praxí se správným učitelem akceptujícím všechny aspekty *wushu*. Vzhledem k nedostatečné historické tradici *wushu* na západě Číňané žijící v České republice říkají, že lidé zde často nedokáží poznat kvalitní a dobrou školu. V Číně přý

dobré školy přežívají po generace, kdežto ty špatné zaniknou se svým učitelem. Čínský pohled je však stimulován historickou tradicí ohledně hodnot *wushu*, pro západního člověka je dobrá škola charakterizována jeho osobním uspokojením, naplněním jeho představ a cílů.

Pro mnoho lidí praktikujících *wushu* nebo ztotožňujících se s jinými východními učenými je těžké dokázat přijmout skutečnou myšlenku věci, kterou je reálná funkce bytí v přítomnosti svého života. Často se stává, že lidé nadšení východní filozofií získanou z knih nebo praxe se dostávají na okraj společnosti a přestože vidí radost a smysl, v jejich počínání nejsou pochopeni společností, ve které žijí. Z mnoha literárních stran získávají názory, které se vždy snaží popsat to, co je ve skutečnosti těžko popsitelné. To vede k různorodé informovanosti a myšlenkovému zatížení. Přestože se někdy snaží ovlivnit své okolí, bývají nepochopení. Vnitřní uvažování o tom, co je pravda a co ne, získaná z různých zdrojů, je ale právě opakem čínské filozofie, člověk není uvolněný, a nemůže tedy být součástí *tao*. Tím, že se dostává jinam, než společnost v níž žije, ho vymaňuje ze středu, který je nejvyšší hodnotou východní filozofie. Tyto věci není třeba se snažit pochopit, ale bez skutečného kontaktu s čínským myšlením je téměř nemožné je poznat.

6. *Wushu* v životě jednotlivce

Z rozhovorů s Číňany i zkušeností autora vyplynulo, že význam *wushu* v Číně převažuje a je brán více z pohledu fungování společnosti, než-li cílevědomého a individuálního významu pro každého konkrétního jedince jako je tomu na západě. Přesto však je podle autora této diplomové práce, pohledem západního člověka, důležité také poukázat na vliv *wushu* ve spojení s životem jednotlivce. V Číně je téměř nepozorovatelné, aby někdo praktikoval *wushu* sám, bez kolektivu školního prostředí, známých nebo příbuzných. Proto také nebylo v předchozí kapitole pohlíženo na postavení *wushu* ve společnosti jako na jedince, ale představitelem byla vždy „škola *wushu*“, tedy určité společenství lidí praktikující *wushu*. V západním pohledu je to často obráceně a *wushu* je bráno jako individuální činnost, sloužící k vlastním cílům a primárně naplňující různé individuální hodnoty. Západní myšlení upřednostňuje více hodnoty sebe sama nežli společenské. Veškeré rozumové hodnocení a odůvodňování zachovává také společnost, což se zdá, že z obou stran tvoří velice náročné podmínky pro kultivaci čínských principů a zachování těchto principů při praktikování *wushu*. Není tomu tak, je třeba pochopit skutečné hodnoty a principy čínského myšlení, kde ústřední myšlenkou je uvolněné přítomné fungování ve středu společnosti, ve smyslu učením se být lidský a tolerantní k druhým, uvolněním myslí a ne jejím zatěžováním stálým rozumováním a analyzováním, pohybovou aktivitou neoddělovat mysl od těla a celkovým přítomným vnímáním sebe sama jako části společnosti. Tato věta nemůže a ani se nesnaží obsáhnout vnímání člověka z čínského pohledu, jen se snaží poukázat na určité principy, které jsou pro východního člověka dominantními a aplikovatelnými kdekoli. Není zde snaha o nápravu okolí ani analýzu sama sebe, ale jen k vnímání a uvolnění, což lze v jakékoli společnosti a kdekoli, a nikdy nepovede k vyčlenění jedince z jejího středu. Projevem takového vnímání hodnot je mimo jiné také zdravotní aspekt, který je ve spojení s bojovými uměními také v západním světě často rozebírán a hodnocen. Následující kapitoly se budou zabývat charakteristikou jedince ve struktuře *wushu* školy, vnímáním *wushu* na individuální úrovni a z toho vyplývající filozofické, morální, etické a zdravotní aspekty.

V Číně není písmo pro filozofii považováno za nástroj dostatečně silný a hodnotný k vyjádření skutečnosti. Písemně a slovně nelze vždy vše vyjádřit a ani se to v Číně

nejeví jako potřebné. Vlivem tradičního přechovávání hodnot v lidské společnosti není také morálka, etika a veškeré zvyky, stejně tak i struktura škol *wushu* nebývá napsána a vyjadřována, ale je v Číňanech zakódována a rozvíjena výchovou a fungováním ve společnosti. Není zde potřeba popisovat zvyklosti ani příkázání, kterými by se měli lidé řídit, a to ani v bojových umění. Japonsko je v tomto přístupu velice odlišné a jsou zde vidět jasně definovaná, mnohdy i psaná specifika stoupenců bojových umění. Čínské pojetí vychází z tradiční filozofie, rodiny a společenských hodnot. Čínské tradiční školy bojových umění a vztahy v nich jsou charakterizovány a také přirovnávány k vztahům v rodině. Sportovní školy vznikající ve 20. století již nemají tuto strukturu, ale vzhledem k specifickým cílům se podobají spíše vojenskému výcviku s tvrdou diktaturou. Společnosti praktikující *wushu* v parcích mají vztahy na úrovni známých. Společné cvičení je pouze náplní volného času ve společnosti přátel, kde se projevuje také zdravotní aspekt vlivem psychické kultivace ve spojení s fyzickým cvičením. V České republice mají školy pro většinu lidí cvičících *wushu* podobný zdravotně společenský význam. Jedná se ve většině případů o organizované večerní kurzy, které se různým způsobem více či méně snaží o šíření *wushu*.

6.1 Čínské internátní školy *wushu*

Dnes je v Číně o mnoho jiný systém ve výchově dětí než před třiceti lety. V té době byla Čína stabilní socialistickou společností a velká většina obyvatel žila na venkově. Dítě bylo jako „král“, vše, co řeklo, rodina zařídila, a to vedlo k velkému rozmazlování. Po roce 1978 Teng Siao-pching umožnil přechod k volnému trhu, začalo stěhování do měst a rozvoj individuálního obchodování. To sice přispělo k větší svobodě obyvatelstva, ale podle *National Geographic* (Changová, 2008) stres ohrožuje zdraví 45 % Číňanů žijících ve městech. Jde prý o soustavné dohánění okolí, aby člověk nezůstal pozadu. Z toho plyne i současná výchova. Většina dětí jde již od šesti let do internátních škol s určitým zaměřením. Vše musí být podřízeno cílům, být úspěšný v tak ohromném davu dětí. Kdo „není na špici“, ten nemá budoucnost. Vše dost často doprovázejí bolest a slzy. Vlivem hustoty obyvatelstva je v Číně ve všem veliká konkurence.

Současnou situaci dětí v Číně si lze představit na příběhu dívky Zhou Jia-ying: „Ve čtyřech letech ji rodiče přihlásili do dvou kurzů angličtiny, kde dostala jméno Bella. V následujícím roce ji navíc zapsali do kurzu herectví. V osmi letech začala hrát na klavír kvůli rozvoji mozku a aby se naučila disciplíně. Chtěla být právníčkou a právníci podle Číňanů musí být velcí. Rodiče tvrdili, že se růst dá ovlivnit plaváním, začala tedy chodit ještě na plavání. Každý den, když přišla ze školy, psala samostatně domácí úkoly. Pak večere a cvičení na klavír. O sobotách chodila na soukromé hodiny psaní esejů a potom na lekce matematiky. V neděli měla klavír a přípravku pro přijímací zkoušky na nižší střední školu v Šanghaji. Jediným okamžikem, kdy mohla vydechnout, bylo páteční odpoledne“ (Changová, 2008).

Institucionální internátní školy, kde děti plní povinnou školní docházku, jsou i se zaměřením na *wushu*. Vedle učení mají dvakrát až třikrát denně trénink *wushu*. V každém menším městě je minimálně jedna taková škola a je považována za velice prestižní. Děti jsou zde od šesti let. Tyto školy jsou většinou internátní, děti ve škole trénují, učí se, stravují a spí. Přestože zde děti žijí za námi nepochopitelných podmínek, s téměř vojenskou disciplínou, vážnost těchto škol je ve společnosti na vysoké úrovni a stále se těší oblibě. Autor této diplomové práce měl možnost při svých tréninkových pobytech v Číně být ve dvou takových školách. Byly to obě základní školy v menších městech, kde studovaly děti od šesti do čtrnácti let. Trénink probíhal třikrát denně dvě hodiny a byl doplněn několika hodinami normální výuky čínštiny, matematiky a ostatních předmětů. Úroveň a životní podmínky, ve kterých zde děti fungovali, byly pro běžné Evropany absolutně nepochopitelné. Jediný materiál, používaný na stavbu hlavní budovy, podlahy, tělocvičny, jídelny a dvora obehnaného vysokou zdí, byl beton. V pokojích se nacházely pouze kovové pryčny ze slamníkem a moskytiérou. Bylo třeba dávat pozor na věci, protože cokoli leželo na zemi, chytalo při zdejší vlhkosti do jednoho dne plíseň. Děti měly dvoje školní oblečení a deku. Praní a mytí se konalo u několika kohoutků studené vody koukajících ze zdí. Záchody tvořilo asi deset betonových jam vedoucích na pole v okrajové části školy. V takovémto prostředí zdejší děti vyrůstaly bez jediného slova stěžování si. Slzy přišly teprve při tréninku, kdy instruktoři a učitelé vyžadovali často od dětí věci na hranici jejich možností. Při *wushu* je kladen důraz na vysoký rozvoj pohyblivosti. Protahování bylo téměř vždy bolestivé a dětem se dostávaly končetiny do extrémních poloh. Bylo podivuhodné, kolik námahy, dřiny a bolesti lidský organismus snese. Přes všechny tyto útrapy se děti neskutečně

snažily a nikdy si nestěžovaly. Věděly, že pokud chtějí v obrovské konkurenci uspět, musí být lepší než ostatní. Ve volných chvílích ještě dokázali hrát a jako by se vůbec nestaraly, co trápení je zas na dalším tréninku čeká. Pokaždé se divily, při otázkách Evropanů: „Co bude příště nebo kdy bude volno?“ Nemají volno, jednou za tři týdny mohou na jeden den domů, jinak je vyhrazeno odpoledne v neděli, kdy je mohou rodiče navštívit. Tyto volné chvíle však u většiny nebyly využity, děti mnohdy zůstávaly ve škole a rodiče je nechávali na pospas. Při rozhovorech se zástupci čínské komunity žijící u nás, bylo řečeno, že způsob takovéto školy je v Číně běžný a přesto společností velice uznávaný.

Ve větších městech jsou na *wushu* zřízeny střední školy a univerzity. Zde jsou mladí Číňané připravováni na životní kariéru již za lepších životních podmínek a dostává se jim vzhledem ke studiu na těchto školách určitého respektu. Univerzity *wushu* také zajišťují večerní kurzy pro veřejnost a cizince. Na sportovních univerzitách je *wushu* samostatným studijním oborem. Nejlepší absolventi univerzit mají možnost ve škole dále pokračovat jako profesionální sportovci nebo instruktoři, jiní dostávají nabídky u armády a firem zabývajících se ochranou obyvatelstva. Přesto však zůstává realitou, že velká část mladistvých, kteří se nedostanou na univerzitu jde do běžného života nebo na jiný obor studia. Základních internátních škol je obrovské množství po celé Číně a možnost studia na univerzitě je jen pro nepatrné procento absolventů.

Podle názorů trenérů zastupujících *wushu* jako tradiční bojové umění, je tento sportovní systém vzhledem k šíření *wushu* jako pojmu společensky prospěšný, přesto však se v současné době již principy sportovního *wushu* zásadně liší od tradičního pojetí. Ztrácí se tak mnoho aspektů *wushu* související s výchovou, kulturou a zdravím. Jde zde převážně jen o sportovní kariéru, založenou na osobním úspěchu, řízenou státními funkcionáři a komisemi pro sport. Vlivem obrovských nároků na výkon, se ze z původně zdraví prospěšných cvičení stávají cvičení výrazně nezdravá. Vzhledem k obrovské členské základně v podobě žáků těchto základních škol, není dbáno na věkové zákonitosti sportujících jedinců.

Historické hodnoty je možné vidět i ve spojení s institucionálními školami *wushu*. Číňané dávají přednost institucím s dlouhou historií, školám s tradicí a jménem. Například v okolí kláštera Shaolin takto vyrostla vesnička se stejným názvem skládající

se ze 100 různých škol *wushu*, většinou vedených laickými mnichy z kláštera. Největší z nich mají okolo 10 000 žáků. Ředitelem jedné z těchto škol bylo potvrzeno, že lidé z celé Číny cestují, aby mohli studovat shaolinskou tradici paradoxně v těchto školách se sportovním zaměřením. Také tisíce cizinců ročně jezdí trénovat do těchto škol, kde za výuku platí okolo 70 USD za den.

6.2 Společnost lidí cvičící *wushu* v parcích

V kapitole institucionálních škol byl především popisován aspekt výkonnostní. Další výraznou skupinou lidí praktikujících *wushu* jsou společnosti a výjimečně jedinci cvičící v parcích. Zde se projevuje především zdravotní a společenský aspekt. Přestože většina těchto stoupců skutečně cvičí v parcích, setkáváme se i se cvičením na ulicích, venkově, atd. Park je v Číně centrem společenského života spojeného s pohybovou a volnočasovou aktivitou. Každý den je zde mezi 5 a 7 hodinou ráno k vidění mnoho starších lidí praktikujících nejen *wushu*, ale i jiná čínská zdravotní cvičení, jako je např. *qigong* (*čchi-kung*). Přesto však lidé praktikující ze západního pohledu zvláštní východní cvičení, tvoří asi jen polovinu lidí pohybujících se ráno v parku. Ostatní zde chodí, běhají, tančí, pouštějí draky, protahují se, posilují, ale i jen halekají, tleskají a provádí různé spontánní pohyby, to vše je doplněno nejfrekventovanějším dopravním prostředkem, kterým je v Číně kolo. Na každé ulici je stejný prostor pro automobilovou dopravu i pro kola. Téměř každý zde jezdí na kole. Bohužel ale při postupující modernizaci doby se stále více často objevují motorová kola a skútry. Každodenní rozcvičení je dobré nejen pro fyzické zdraví, ale i pro celodenní pohodu a psychickou úlevu. Často je také v Číně k vidění nastoupený personál před každou větší restaurací a součástí jejich pracovních povinností je i fyzická rozcvička. Zlepšuje to prý jejich vystupování a nadšení do práce. Číňané nejsou zvyklí na záliby, koníčky a cestování, tak jak je známe v západních zemích. Našli si však svůj volný čas v brzkých ranních hodinách. Tolerantní vliv společnosti, který je Číňanům blízký měl vliv na rozvoj veškerých aktivit pro běžné obyvatelstvo, bez sebemenšího studu nebo vyčlenění ze středu společnosti. Hlavním zdravotním faktorem je pro Číňany pohyb spojený s uvolněním mysli. Tento projev je v Číně vnímán jako uvolněné plynutí energie *čchi* v těle. Následující text poukazuje na pohled Číňanů vůči *čchi*: „Jednota, jíž

se čínské myšlení v průběhu celého svého vývoje snaží dosáhnout, je jednotou *čchi*: dechu, životního popudu či energie, která oživuje celý vesmír. Myšlení není ani nad životem, ani mimo něj, nýbrž v něm, je samo proudem života. Protože žádná realita, ať fyzická či mentální, není nic jiného než životní energie, duch nefunguje odděleně od těla. *Čchi*, které je zároveň duchem i hmotou, zajišťuje organickou soudržnost řádu živých bytostí ve všech rovinách. Jakožto životní popud neustále koluje mezi svým blíže neurčeným zdrojem a nekonečným množstvím jeho projevených forem. Člověk jím je nejen prodchnut ve všech svých aspektech, nýbrž v něm i čerpá svá morální či umělecká hodnotová měřítká. Jakožto zdroj morální energie *čchi* nepředstavuje žádný abstraktní pojem, nýbrž je zakoušeno v nejhlubším nitru bytosti a jejího těla. Ač nanejvýš konkrétní, nemusí být vždy viditelné či hmatatelné: může to být povaha nějaké osoby nebo atmosféra určitého místa, výrazová síla básně nebo citový náboj uměleckého díla. V tomto smyslu bylo možné říci, že čínská kultura je kulturou *čchi*“ (Chang, 2006).

Parky jsou stále největším centrem projevu mnoha stylů *wushu* a zdravotních cvičení s ním spojených. Pohyb spojený s duševní pohodou je projevem plynulého proudění *čchi* v těle. Pokud je plynulost toku *čchi* přerušena, důsledkem je nemoc, ať už po fyzické nebo psychické stránce. Upřednostňování zdravotního aspektu v bojových uměních má často za cíl právě práci s vnitřní energií formou uvolňování plynulosti proudění *čchi*. Do této skupiny škol, kde je upřednostňován převážně zdravotní projev *wushu*, ať už vlivem působení bojového umění na plynulost proudění *čchi* nebo na pohybovou složku cvičení směřující ke zdraví, můžeme zařadit i institucionální školy jiného zaměření než na *wushu*, kde je ale *wushu* nedílnou součástí hodin tělesné výchovy.

6.3 Tradiční škola *wushu* jako projev čínské filozofie

Školy s úplným tradičním pojetím se v současném světě už téměř neobjevují. Číňané žijící u nás říkají, že se stále ještě v Číně nachází, ale bývají už často jen v rámci rodiny nebo fungují v malých společenstvích a v utajení. Po boxerských povstáních a kulturní revoluci mnoho mistrů *wushu* utíkalo z kontinentální Číny. Mnoho se jich usadilo v Americe v čínských čtvrtích, ale také ve větších městech Evropy. Všude byla snaha

zakládat tradiční školy *wushu*. Vliv západního myšlení však často přecházel i na čínské mistry nebo se v cizích zemích místním lidem jen obtížně dařilo chápat čínské tradice v souvislosti s *wushu* (Ching, 2009). Kousek tradičního pojetí však zůstává v každé škole a společnosti praktikující *wushu*. Jak velký tento kousek je, je pouze interní záležitostí školy, mistra a jeho žáků, protože ti všichni dohromady se podílí na tradičním rázu školy.

V tradičních školách *wushu* bylo vždy tzv. „rodinné pojetí“. Vztah i označení jednotlivých studentů bylo na úrovni rodiny. Každý kdo cvičil déle byl považován za staršího bratra (staršího studenta). Mistr byl spíše otcem než za velitelem. Staral se o svoje žáky, vychovával je, ale měl jejich úctu i autoritu. Společně se staršími studenty se řešily také osobní i ekonomické záležitosti školy a jejích členů. Mistrovi známí a příbuzní byli oslovováni jako tety a strýcové. Byla zachováвана úcta ke všem starším a déle působícím žákům ve škole. Přechovával se zde více osobní ráz nežli diktátorský. Celá struktura školy vychází z konfucianismu, kde mladší uctívá staršího. Konfucius vždy kladl důraz na rodinnou harmonii a synovskou oddanost vůči otci, což se projevuje vzájemností a úctou. Tato úcta je ale plnohodnotným poutem podobně jako ve skutečné rodině. Mistři plnohodnotně věnují čas i trpělivost starším studentům, ti ale po celý život pomáhají mistrovi se vším, co potřebuje. Nejde o smluvní vztah, ale ve *wushu* je tento vztah běžný a zakódovaný v lidech samotných. Konfucius také uvádí, že učením se stává člověk lidštějším a dokonalejším. Shodný přístup lze vidět i v hierarchii *wushu* školy, kdy výše postaveným, tedy starším žákem je ten, který se učí déle. I vlastní pojem učení se, na který kladl Konfucius největší důraz, je hlavní myšlenkou tradiční školy *wushu*, kde není žádný vyšší cíl než učit se, zdokonalovat se a vyvíjet. Bojové umění je také v Číně spojováno s projevem lidskosti, svým bojovým aspektem je založeno na kontaktu s jiným člověkem. Otevírá lidem oči o vlastní zranitelnosti, a tím předchází konfliktům. Vzhledem k hlavní myšlence konfuciánské etiky, kterou je celková kultivace člověka spojením tělesné i duševní práce, se člověk stává lidštějším a ohleduplnějším. Dalším prvkem, který je možné spatřit společný s konfucianismem je úcta k obřadům. Nejstarší studenti mohou být po požádání vybráni za mistrovy osobní studenty. Toto označení není jen prázdný pojem, ale student se stává skutečně synem mistra ve všech směrech, mistr mu předá veškeré své učení a určuje ho jako pokračovatelem tradice mistrova *wushu*. Student se musí třikrát na kolenou poklonit

mistrovi a celé jeho rodině, na důkaz úcty a oddanosti. Poté nalít šálek čaje a nabídnout ho mistrovi, a pokud ho mistr vypije, přijímá žáka za svého osobního studenta. Pokud šálek vylije na zem žáka do rodiny nepřijímá. Součástí obřadu je i dárek mistrovi popř. jeho rodině, který si mistr uchová po celý život jako důkaz společného vztahu. Dalším obřadem spojeným se školami *wushu* je tanec lva a draka. Tyto tance jsou akrobaticky náročné, proto byly vždy spojeny se školami *wushu*. Tance jsou nezbytnou součástí veškerých veřejných akcí nebo otevírání škol a i podniků. Lev i drak symbolizují štěstí, sílu i harmonii. Tyto tance jsou spojeny s čínskými dějinami a jejich je zachovávána dodnes.

Mnoho škol *wushu* se považuje za toistické, přesto výše zmíněné znaky konfucianismu jsou ve školách zachovány. Nejsou nikde zaznamenány, ale jsou zakořeněné v mysli Číňanů praktikujících *wushu*. Taoistické myšlenky a symboly jsou však také nedílnou součástí *wushu*. Symbol *jin-jang* je úzce spojován s myšlenkou taoismu a je také znakem mnoha škol *wushu*. Převážně vnitřní styly jsou často spojovány s principy taoismu. Eberhard (2001) v *Lexikonu čínských symbolů* má pod pojmem *tchaj-ti* nakreslen symbol *jin-jang*. *Tchaj-ti* je popisováno v knize *Tao te ting* i *Knize proměn* a dalo název *tchaj-ti čchuan (taiji quan)*, dnes nejznámějšímu vnitřnímu stylu *wushu*. *Knihy proměn*, která se stala vzorem mnohým taoistickým principům je složena z různých kombinací hexagramů. Tyto hexagramy jsou složeny z osmi trigramů. Těchto osm trigramů se v čínštině nazývá *pa-qua*. Další vnitřní styl *wushu* se jmenuje *pa-qua džan (bagua zhan)*, kdy principy i způsob cvičení se odrážejí v kruhovém postavení těchto trigramů. Nejen symbolika, ale také myšlenky taoismu jsou lehce pozorovatelné na principech *wushu*. Taoismus ukazuje, že poddajné může zvítězit nad agresivním. Také, že veškerý život je zachován v cyklickém vnímání přírody. Často je vzhledem k této myšlence zamezeno fyzické konfrontaci. V taoistické myšlence se obránce postaví do nižšího společenského postavení než útočník a útočník již nemá možnost nikoho ponížit. V době válek a útlaků, pak navrchu stál ten, který agresi dokázal odvrátit. Taoismus také poukazuje, že slabé může zvítězit nad silným, měkké nad tvrdým. Mnohé styly *wushu* jsou postaveny na měkkých uvolněných kruhových pohybech, kdy je síla útočníka pouze odvedena mimo obránce bez použití jeho síly. Včasným kontaktem s útočníkem, vnímáním jeho síly, přizpůsobením se nechává síla útočníka volně plynout mimo tělo obránce, popř. je možné útočníka vlivem na jeho těžiště poslat stejným směrem, kterým šla jeho síla a stačí nepatrný, ale přesný impuls k vyhození

protivníka z pozice. Další možností je kruhovým pohybem útočnickovu sílu odvést a otočit zpět na útočníka, a využít tak jeho sílu na vlastní protiútok. Boj dvou protivníků může však být považován za metaforu vztahu na úrovni běžného fungování a komunikace. Uvolněně nechat plynout sílu okolí vede ke klidnému nezatíženému životu. V knize *Tao te t'ing* je často používáno metafory vody. Také principy *wushu* jsou často přirovnány k vodě. Voda teče, je poddajná, dokáže všude proniknout, přesto je schopná vyvinout ohromnou sílu a být nezadržitelná. Vnímáním cyklického srovnání světa, kdy slabší ve skutečnosti není slabší než silné, kdy to, co je jednou dole bude stát opět nahoře, staví člověka do středu ve kterém se pohybuje a nezatěžuje mysl negativním pojetím života.

Principy čchanového buddhismu již částečně vycházejí z principů jak taoismu tak konfucianismu, ale přesto doplňují tyto dva směry, což se projevuje i ve *wushu*. Čchanový buddhismus je postaven především na praxi bez zatěžování mysli, tato praxe je také nezbytnou součástí bojových umění. Často se stává, že stoupenci *wushu* se oddávají více rozumování než skutečné praxi, a právě cvičení je hlavním stavebním kamenem *wushu*. Buddhistická praxe v čchanovém buddhismu je založena na uvolnění a klidném vnímání stavu mysli. Tento stav je možný vnímat pouze tehdy, pokud je člověk spojením těla i duše schopen vnímat přítomnost. A právě myšlenka přítomnosti a uvolnění, kdy je pouze „tady a teď“, je dominantní a jedinou možnou cestou čchanového buddhismu k probuzení (Štráfěldová, 2007). Vnímání přítomnosti a uvolnění je významnou charakteristikou jak bojových umění, tak i celkového čínského myšlení. Při konkrétní bojové konfrontaci musí být člověk maximálně uvolněný a mysl i tělo musí fungovat společně, aby bylo možné vhodně zareagovat. Pokud bude člověk strnulý a ztuhlý, nedokáže včas a správně zareagovat. Bojová konfrontace je opět pouze přirovnáním k jakékoli životní situaci. Princip uvolnění a vnímání přítomnosti je aplikovatelný na každodenní situace v běžném životě. Ve *wushu* se také promítá zajímavým způsobem spojení buddhismu a taoismu, kdy taoismus a jeho principy jsou zaměřeny na osobní lidský život, který právě žijeme. Na rozdíl od chování v buddhismu, kdy je jednáno, tak aby činy z předešlých životů neustále zlepšovali lidskou karmu do životů budoucích ve vztahu k okolí.

6.4 Pojetí škol *wushu* v České republice

V České republice je *wushu* asi 30 let. Je zde okolo sta škol a většina z nich je vedena českými učiteli, mistry a trenéry. Často, ale tito učitelé mají čínské mistry a to buď žijící v České republice nebo v blízkých zemích po Evropě. Někteří učitelé jezdí za svými učiteli do Ameriky, na Tchaj-wan nebo do Číny. Většina škol se zabývá více tradičním *wushu* nežli sportovním. Nakolik je, ale škola vedena tradičním způsobem je pouze interní záležitostí školy a nedá se takto jednoduše shrnout. Začínají zde již vznikat školy zabývající se *wushu* jako sportovní disciplínou, ale vzhledem k veřejné neznalosti tohoto sportu, je zájemců o tento mladý sport zatím stále málo. V České republice žije také několik čínských mistrů *wushu* a téměř všichni u nás mají své žáky. Existují zde velké školy, kde jsou tréninky *wushu* vyplněné všechny ranní i večerní hodiny v týdnu. Tyto školy vedou jak čeští tak čínští trenéři a mistři. Mezi lidmi zajímavějšími se o *wushu* v České republice jsou často k vidění spory, zda-li je dobré se učit od čínského mistra nebo je lepší, aby *wushu* vysvětlil Čech. Obojí má své přínosy, ale vždy pokud jde o Čecha, se *wushu* modifikuje o rozdílné vnímání hodnot. Autorovou zkušeností je, že pokud čínský mistr chce, nemusí téměř vůbec mluvit a dokáže své umění předat se vším, co k němu patří, tak jak by to žádný Čech nepopsal v mnoha knihách. Je vhodné, aby český učitel, pokud je to možné, vodil své studenty také pravidelně k svému čínskému mistrovi. Mistr by v nich měl rozvíjet všechny stránky cvičení a studenti se neomezili se jen na pochopení a vysvětlení českého učitele. Čínský mistr předává svou přirozeností, učení se vším, včetně čínské filosofie, a to je při správném pochopení a vnímání nedocenitelné. Tyto věci nejsou pouze z autorovi vlastní zkušenosti, ale jsou doloženy také v několika zajímavých knihách o vztahu mistra a žáka, kdy žák je neasijského původu a učitel Číňan. V knize *Nic vám netajím* vypráví Wolf Lowenthal, jeden z nejbližších žáků mistra Čeng Man-čchinga, nejen o jeho výuce *taiji qaun*, ale hlavně o způsobu mistrovy výuky, jeho vztahu k lidem a životu. Další knihou je *Mnich bojovník* od Rošiho Kaisena, kde popisuje uskutečnění svého klukovského snu. Začíná to strastiplnou cestou do Číny, kde po překonání mnoha obtíží se dostává do kláštera v horách. Musí změnit způsob života i své myšlení, aby ho přijal zdejší mistr za žáka a začal ho podrobovat drilu ve výcviku *wushu*. Dan Millman, mistr světa v gymnastice a nyní i profesor filozofie na amerických univerzitách, podává zajímavým způsobem v knize *Cesta pokojného bojovníka* jeho setkání s mistrem, který ho kromě fyzických

cvičení učí hlavně pochopení a smyslu života. U tohoto mistra není uveden asijský původ, ale jeho učení bylo v čistě asijském duchu.

Vztah mistra a žáka ve *wushu* je na velmi podobném principu jako rodičovství. Špatně se říká je, měl by ve *wushu* podle tradic být, ale právě problémem bývá, že odlišnou mentalitou východu a západu není. Mistr to očekává, byl v tom vychován a je to jedním z předpokladů pro předání *wushu* se vším, co k němu náleží. Při střetnutí východního a západního myšlení je potřeba nejen autorita k mistrovi, ale hlavně tolerance, pokud má vztah fungovat. U nás je zvykem mít *wushu* jako aerobic nebo jiný rekreační sport, který je jen pomíjivý. Z mistrovy strany samozřejmě také hned neplyne vše. Je potřeba si přízeň mistra zasloužit, je to dlouhodobý proces, kdy mistr svým způsobem zkouší, jestli žák skutečně stojí o to aby se mu věnoval. Často se stává, že žák začne brát *wushu* „vážně“, každý den si udělá čas a trénuje navíc nad běžné kurzovní hodiny, ale mistr se mu ani po třech týdnech stále více nevěnuje. Časem ztratí zájem a v horším případě se může stát, že mistr je pak terčem různých diskusí. Přestože má mistr kolem sebe několik blízkých žáků, se kterými tráví téměř všechnen čas, ale i oni si jeho přízeň museli zasloužit. A přijetí, které následnou péči obnáší je u každého jiné. Podobné to bylo i při vstupu do kláštera Shaolin, kolébky bojových umění. Potenciální žáci klečeli na dlaždicích před chrámem o hladu a žízni několik dní, než byli vpuštěni dovnitř, aby byla vyzkoušena jejich vůle a uvědomili si, zda skutečně stojí o shaolinské *wushu*. Systém čínských mistrů je často takový, že čím větší máš o *wushu* skutečný zájem, tím méně člověk platí. Ve většině českých škol si lidé připlácí hodiny tréninku navíc. Čínský mistr se často osobně věnuje žákům každý den, kdokoli má možnost na tyto tréninky chodit. Samozřejmě hned kolem něho nezačne běhat a individuálně ho rozvíjet, ale má možnost zdarma trénovat. Péče však náleží starším žákům. Pokud nový zájemce vydrží a mistr uzná, že skutečně cvičit chce, vše se obrátí a tréninky, které pro tohoto zájemce nastanou, se nedají penězi zaplatit. Osobní výuka, individuální přístup a hlavně plné mistrovo nasazení jsou již po pár dnech vidět. Zlepšování a rozvoj žáka je očividný. Jakmile se, ale se žák několikrát nedostaví na trénink – dovolená v práci, prázdniny apod. Přízeň se velice rychle vytrácí a těžko se vrací zpět. Člověk pak po pár dnech slyší vtipy typu: „Ty ještě žiješ?“ nebo „Co tady děláš? Já myslel, že už cvičit nechceš.“ Čínské přísloví o *wushu* říká: „Každý den trénování, je den zlepšování se. Den nicnedělání znamená ztrátu tří dnů.“ Takovýto osobní vztah mistra a žáka ani většina

běžných západních žáků nezažila, ani individuální tréninky a nasazení, s jakým jsou tréninky vedeny. Mohou cvičit třeba dvacet let, ale takový přínos ani na jednom tréninku na běžných kurzovních hodinách nezažijí. Plně se jim věnuje, učí je *wushu*, ale pouze přímo úměrně jejich přístupu. Někteří mistři v dnešní době nechají vůli žáka nahradit jeho penězi. Koupí si osobní lekce a nemusí se o nic starat. Je to ale výrazně nákladnější a krátkodobější. Motivace a právě přístup ke cvičení ovlivňuje nejen vývoj a tempo, jakým se žák vyvíjí, ale i právě vztah mezi mistrem a žákem. Oproti tomu zase způsob života, ve kterém byl mistr vychován v Číně, nutně nemusí fungovat např. v České republice. U nás by se řeklo: „Pokud zde někdo chce žít, on se musí přizpůsobit nám“. Ale mistr je právě vším, co dělá, ne pouze na jaké úrovni je technická vyspělost jeho bojového umění. Jeho chování, vnímání a vztah k ostatním ho odlišuje. Je těžké za to, za co byl ve své zemi obdivován a uznáván, aby zde měnil a nebo se zařadil mezi ostatní menšinové občany, na které velká část „domorodců“ kouká skrze prsty. Proto dost často potřebuje osoby na pomoc s naučením místních zvyků, chování a reálnou organizací života. Zde, ale naráží na nepochopení a tak má problémy s fungováním, přesto že se v něm skrývá obrovský potenciál. Taková to situace je téměř u všech čínských mistrů žijících v České republice. U emigrantů do čínských čtvrtí ve velkých městech je to jiné, vládne tam filozofie východu, je to jako malá zemička ve městě a dá se tam fungovat podobným principem na jaký jsou Asiaté zvyklí. Navíc právě díky filozofii jsou kolektivní a pomáhají si.

Svým způsobem života stále odpočívají a nechávají věci v klidu plynout. Tento způsob myšlení má, ale i svůj protiklad. Vše má svůj protiklad aby byla zachována rovnováha. Pro nás je jejich jednání často nelogické. Podnikatelské záměry Asiátů u nás jsou toho největším příkladem. Ať už se jedná o zařízení škol bojových umění, čínských restaurací, nebo všude přítomných vietnamských obchůdků se zeleninou. Prosperující školy bojových umění vedených čínským mistrem u nás téměř nejsou. Právě komunikace a způsoby myšlení jsou častým střetem při pomoci žáků mistrovi. Založení a následné vedení takovéto školy bývá díky tomu utlumeno hned v počátku. Škola bojových umění je „velké sousto“ a spolupráce je na úrovni zaměstnání na plný úvazek. Klasickým podnikatelským problémům je nutno nadsadit, spory a diskuse s mistrem. Proto je u nás velké množství fungujících škol vedených pouze českými trenéry a stále se rozrůstají. Obsah jejich výuky je, ale často osekán jen na fyzické cvičení.

7. Závěr

Wushu je stále každodenní náplní života mnoha lidí nejen na území Číny, ale i na celém světě. Čína je však zůstává zemí, kde se *wushu* zrodilo a stále vyvíjí. Číňané jsou na své bojové umění hrdí a vnímají ho jako nástroj sjednocující nejen sebeobraného významu, ale také zdravotní, kulturní, společenské, historické, etické a filozofické hodnoty. Ve 20. století se od tradičního pojetí částečně oddělily školy s převažující výkonnostní složkou, vzhledem k stoupajícímu významu *wushu* jako sportovního odvětví. Druhou oddělující se složkou jsou školy upřednostňující převážně zdravotní aspekty cvičení čínského bojového umění. Přesto však v každé škole a společnosti praktikující *wushu* je zachována část tradičního pojetí. Svým způsobem je ve *wushu* uchována čínská filozofie přechovávající se z historie a pohlížející svým specifickým způsobem na lidské hodnoty a jejich řazení v životě. V současnosti je vidět míšení kultur odlišného způsobu myšlení mezi západem a východem, přesto však - jak již z historie vyplývá - se Čína svou hrdostí na vlastní historii a kulturu nenechá ovlivnit cizími vlivy natolik, aby se jejich tradiční filozofie úplně vytratila. Čínská filozofie se nepřechovává v textech, ale přímo v lidech. Tuto filozofii lze těžko pochopit bez osobního kontaktu a zkušeností s lidmi, ve kterých je zakořeněna. Pro západního člověka se často stává nepochopitelnou a při osobním kontaktu může dojít k mnoha nedorozuměním, přesto je v mnoha principech aplikovatelná právě i v západním světě. K jejímu pochopení je třeba akceptovat její hlavní specifika a celistvost, což je možné vypozorovat i ve *wushu*. Základem této filozofie není čtení a výklad učených textů, ale hlavně uvolnění a vnímání každodenního života, v přítomnosti, ve které probíhá. Součástí této filozofie je i pochopení cyklického vnímání přírody, kdy se vzájemně protiklady nevyklučují, ale naopak tvoří společně celek, rovnováhu jejíž střed je označován za životní cestu. Dále také neoddělující se duševní od tělesné stránky člověka. Právě bojová umění dokonale ukazují, že mysl musí být v těle přítomna právě v situaci, ve které se tělo nachází (Dešimaru, 2003). Člověk svým vnímáním sama sebe ve společnosti se neustále vyvíjí a zlidštuje. Všechny tyto hlavní principy je možné vnímat při srovnávání lidských hodnot, vedoucích ke klidnému životu ve společnosti, ve které žijeme.

Použitá literatura

Monografická publikace:

BAUER, J. *Ke kořenům novověkého evropského myšlení*. Liberec: VŠS, 1991.
ISBN 80-7083-076-X .

CONZE, E. *Stručné dějiny buddhismu*. Brno: Jota, 1997. ISBN 80-7217-002-3.

CHEGONGZHUANG, X. *Čínská bojová umění*. Praha: SmartPen, 1991.

CHENG, A. *Dějiny čínského myšlení*. Praha: DharmaGaia, 2006. ISBN 80-86685-52-7.

CROMPTON, P. *Taiči*. Olomouc: Votobia, 1996. ISBN 80-7198-061-7.

DRAEGER, F. D. & SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Braislava: CAD Press, 1995.
ISBN 80-85349-40-X.

DEŠIMARU, T. *Zen a bojová umění : Tajemství japonských samurajů*. Praha: Portál,
2003. ISBN 80-7178-792-2.

EBERHARD, W. *Lexikon čínských symbolů*. Praha: Volvox globator, 2001.
ISBN 80-7207-401-6.

HONG, Y. *Tai Chi Chuan: State of the Art in International Research (Medicine and Sport Science)*. S. Karger AD (Switzerland), 2008.

KAISEN, K. R. *Mnich bojovník*. Bratislava: CAD Press, 1994. ISBN 80-85349-36-1.

KONFUCIUS. *Rozpravy: Hovory a komentáře*. Praha: Mladá fronta, 1995.
ISBN 80-204-0295-0.

KURFÜRST, Z. *Historie wu shu*. Adamov: Temple, 1992a. ISBN 80-901295-5-2.

KURFÜRST, Z. *Qigong*. Adamov: Temple, 1994. ISBN 80-91641-0-2.

KURFÜRST, Z. *Wu shu kung-fu*. Adamov: Temple, 1992b. ISBN 80-901295-0-1.

LAO-C'. *Tao te t'ing*. Praha: DharmaGaia, 1997. ISBN 80-85905-24-8.

LOWENTHAL, W. *Nic vám netajím*. Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-681-5.

MILLMAN, D. *Cesta pokojného bojovníka*. Praha: Sigittarius, 1995.
ISBN 80-901898-0-6.

STÖRIG, H. J. *Malé dějiny filozofie*. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-058-3.

ŠEBEJ, F. *Karate*. Bratislava: Šport 1990. ISBN 80-7096-077-9.

WATTS, W. A. *Cesta zenu*. Olomouc: Votobia, 1995. ISBN 80-900614-8-6.

YANG, J. M. *Středověké čínské zbraně*. Bratislava, CAD Press, 2002.
ISBN 80-88969-04-2.

ZEMPLINER, A. *Číská filozofie v novověké evropské filozofii*. Praha: Academia 1966.

Diplomové a jiné závěrečné práce:

ŠTRÁFELDOVÁ, H. *Zenová meditace a její vztah k tělu*. Praha, 2007. Diplomová práce na UK FTVS. Vedoucí diplomové práce Irena Martínková.

Článek v časopise:

CHANGOVÁ, T. L. Zlatá doba, zlatá klec. *National Geographic – Česko*, květen 2008, s. 70 – 83.

JAREŠOVÁ, E. Čínské bojové umění mají Češi v oblibě. *Metro*, 30. října 2003, s. 6.

MACEK, P. Devadesáté narozeniny velmistra Lam Jou. *Attack magazin*, 2000, č.2, s. 45 – 47.

Elektronické zdroje:

CHING, G. *The Commitment to Preserving the Art*. [online]. c2009, [cit. 2010-02-23].
Dostupné z: <http://ezine.kungfumagazine.com/magazine/article.php?article=887>

IAW, I. Osm základních trigramů. [cit. 2010-03-25]. Dostupné z:
http://www.iaw.cz/12_jak_porozumět_věstbě.html

Rules of Taolu [online]. c2005, [cit. 2009-08-25].
Dostupné z: <http://www.iwuf.org/rule.asp>

Rules of Sanshou [online]. c2005, [cit. 2009-09-15].
Dostupné z: <http://www.iwuf.org/rule1.asp>

Přílohy

Seznam příloh:

Příloha č. 1.

Obrázek č. 1 - Symbol *jin-jang*

Příloha č. 2.

Obrázek č. 2 - Osm základních trigramů

Příloha č. 3.

Autorova osobní zkušenost s Čínou a *wushu*

Příloha č. 1

Obrázek č. 1 - Symbol *jin-jang*

Příloha č. 2

Obrázek č. 2

Osm základních trigramů

QIAN
NEBE

ZHEN
BOUŘE

KAN
ŘEKA

GEN
HORA

KUN
ZEMĚ

SUN
VÍTR

LI
OHEŇ

DUI
JEZERO

(www.iaw.cz)

Příloha č. 3

Autorova osobní zkušenost s Čínou a *wushu*

Narodil jsem se v roce 1984. Celé své dětství jsem prožil v okrajové čtvrti Prahy v Modřanech. Od dětství jsem měl rád nejrůznější sporty a aktivity. Mimo to, že jako téměř každý kluk jsem hrál několik let fotbal, jsem také závodně lyžoval a chvílku hrál basketbal. Chodil do turistického oddílu, který se postaral částečně o moji výchovu, hlavně v sociální oblasti, chování k přírodě a lásku k cestování. Přesto jsem většinu všedních dnů trávil na sídlišti s kamarády a jedním z mých nejoblíbenějších sportů bylo ježdění na *skateboardu*.

Ve dvanácti letech jeden z mých kamarádů začal chodit na vietnamské bojové umění a já se k němu přidal. Líbila se mi tato asijská cvičení převážně z filmů. Dva roky jsme trénovali, ale pak se kurzy přesunuly do jiné tělocvičny daleko od Modřan a my začali hledat něco jiného. Zjistili jsme si, že přímo na sídlišti v jedné základní škole vede tréninky čínská mistryně, a šli se tam podívat. Byli jsme jak cvičením, tak i jejím přístupem naprosto nadšení a hned se přihlásili. Kamarád po čase cvičit přestal, ale u mě tato záliba přerostla do výkonnostního sportu, z části do životního stylu, ale z velké míry do myšlení, uvažování a pohledu na svět. Sídliště, cestování, sport a kromě rodičů, hlavně Čína a *wushu* se podílely na mé životní filosofii a celkovém uvažování.

Po prvním roce trénování pod čínskou mistryní jsem byl úplně fascinován a z vlastní vůle trénoval téměř pořád. Každé ráno hodinu než jsem šel do školy. Během týdne na kurzech, o víkendech na individuálních trénincích ve Stromovce. Dokonce i o velkých prázdninách jsme s novým kamarádem z oddílu chodili cvičit vždy ráno, pak dopoledne přes celou Prahu do Suchdola, kde mistryně v tu dobu bydlela, na oběd domů a odpoledne zase do Stromovky. Vzájemné nadšení pro společnou věc bylo obrovské a i bez nějakého konkrétního cíle jsme se stále chtěli zlepšovat. Myslím, že to bylo hlavně kvůli mistryni, abychom jí tím zkusili vrátit vše, co ona dávala nám. Po prvním roce po mně již nechtěla žádné peníze, její motto bylo, čím více žák chtěl, snažil se a trénoval, tím méně musel platit.

V roce 2000 jsem se s mistryní poprvé podíval do Číny, kolébky bojových umění, zajímavé a nádherné země. Byl to 2,5 měsíce dlouhý pobyt. Prvních několik týdnů jsme se podívali na pár zajímavých měst a památek, pak následoval dvouměsíční pobyt v internátní škole, kde jsme spolu s čínskými dětmi trénovali a připravovali se na velké mezinárodní závody konané v městě Tien Jin poslední týden našeho soustředění. Byla to užitečná zkušenost a první seznámení s Asií, čínským uvažováním a myšlením. Několik měsíců po příjezdu domů jsem se stal osobním studentem mistryně. U nás je to pouze prázdný pojem, ale pro Číňany je to něco jako adoptovat člena rodiny. Mistryně má u nás pět osobních studentů a já jsem pyšný na to, že jsem jeden z nich. Je to pouto nejen týkající se tréninku, ale i osobního života. Mistr předává žákovi své učení. On by mu za to měl pomáhat se vším, co je v životě třeba. V mém případě doprovázím mistryni a pomáhám jí učit na většině jejích seminářů jak sportovní *wushu*, tak hlavně *taiji quan*. Vedu kurzy v její škole, ale pomáhám jí, když je třeba i na úřadech, v domácnosti apod. To vše bez nejmenšího nároku na finanční odměnu. Na druhou stranu jsem s ní strávil mnoho hodin osobním trénováním, nebo jen povídáním o cvičení, učení, filozofii, náboženství a jejích myšlenkách.

V roce 2004 jsem absolvoval další dvouměsíční pobyt v Číně. Tentokrát pouze měsíc trénováním. Druhý měsíc jsme se třemi kamarády procestovali několik z mnoha čínských pohoří. Samostatným cestováním v Číně člověk získá velké množství životních zkušeností, asertivitu a nejlépe na vlastní kůži pozná odlišnost asijského uvažování při zdánlivě běžných každodenních situacích. Obzvláště pokud náš rozpočet byl téměř nulový a pohybovali jsme se stále v úplně nejnižších sociálních sférách.

Začátkem roku 2005 jsem si otevřel pod hlavičkou školy mistryně samostatné kurzy sportovního *wushu* pro děti, kterých mám stále kolem 35. Spolu s dětskými kurzy také vedu výuku dospělých ve cvičení *taiji quan*. Je zajímavé učit *taiji quan* starší a životem zkušenější lidi, protože toto cvičení je spojeno s vnímáním sebe sama, soustředěním a pochopením. Ale to, že se složení skupiny nemění a všichni se stále s velikým zájmem snaží a zlepšují, mě utvrzuje o tom, že i já jim mám stále co říci a naučit.

O letních prázdninách v roce 2006 jsem se znovu podíval do Číny, a to tentokrát bez doprovodu mistryně, pouze s přítelkyní a kamarádem. Pět týdnů jsme se věnovali

tréninku a tři cestování po západní Číně a východním Tibetu. Organizace pobytu, stravy, tréninku a cestování opět přispěly k mému vlastnímu rozvoji a schopnosti vnímání a komunikace s asijskými obyvateli. Zatím poslední cesta do Číny byla v roce 2008, kdy jsem pro mé dětské studenty udělal a zorganizoval pětítýdenní soustředění.

Ke všem těmto cestám mě, ale nevědomky nejvíce připravila mistryně. Komunikace a blízké fungování s mistryní byl pro mě největší trénink, díky kterému nebyl nejmenší problém při různých diskusích a řešení jednotlivých problémů. Častá nedorozumění, veškeré organizační věci na kurzech i na seminářích mě pomalu naučily chápat čínskou mentalitu a porozumět jejich myšlení.

Vzhledem k tomu, že se věnuji v současné době hlavně sportovnímu *wushu* a své studenty díky FTVS, čínským tréninkům a pomocí mistryně připravuji také pro sport, je součástí našeho cvičení i soutěžní kariéra. Jsem pyšný na to, že už se ctí zúčastnili i soutěže celoevropského charakteru. Za mou účast ve státní reprezentaci a výsledky na ME a ostatních závodech, také vděčím převážně mistryni a jejímu plnému věnování ke mně.